

совѣтникъ Трегубовъ, засѣдающимъ въ общемъ присутствіи Динабургской комиссаріатской комиссіи, съ правомъ голоса; увольняются по прошенію: артиллерійскій чиновникъ штаба Кіевской крѣпостной артиллеріи, надворный совѣтникъ Ношійскій, съ награжденіемъ чинамъ коллежскаго совѣтника, съ мундиромъ и съ пенсіономъ полного олада.

— Указомъ правительствующаго сената, 14-го іюля, произведены, за выслугу лѣтъ: въ коллежскіе совѣтники—надворные совѣтники: непремѣнный членъ Волынскаго приказа общественного призрѣнія Левъ Чересинъ, старшій совѣтникъ Ковенскаго губернскаго правленія Осипъ Каспржискій, Каменецъ-Подольскаго Алоизій Розенбергъ; въ надворные совѣтники—членъ комитета Виленскаго губернскаго коннозаводства, коллежскій ассесоръ Адольфъ Пржевицкій; въ коллежскіе ассесоры—бывшій членъ Каменецъ-Подольскаго комитета губернскаго коннозаводства, нынѣ Прокурорскій уѣздный предводитель дворянства, титулярный совѣтникъ Осипъ Марцинкевичъ; по Могилевскому дворянскому депутатамъ собранію—въ губернскіе секретари—бывшій канцелярскій чиновникъ, коллежскій регистраторъ Александръ Селезневскій; по Виленской губернской почтовой конторѣ и ея вѣдомству—въ титулярные совѣтники—экспедиторъ конторы, коллежскій секретарь Александръ Макаровъ; въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: письмоводитель конторы Доминикъ Турчиновичъ, старшій сортировщикъ Альфонсъ Марковский и сортировщикъ по газетной операціи Онуфрій Пухвичскій; въ губернскіе секретари—старшій сортировщикъ конторы, коллежскій регистраторъ Теофіл Урляжъ; въ коллежскіе регистраторы—старшіе сортировщики конторы: Иванъ Смилъшинъ и Юліусъ Миллеръ, младшій сортировщикъ Адольфъ Андреевскій и Ипонаскій станціонный смотритель Степанъ Кузнецовъ; по Литовской духовной консисторіи—въ титулярные совѣтники—столоничальникъ, коллежскій секретарь Семенъ Кульчицкій; въ коллежскіе регистраторы—канцелярскіе служители: Юліанъ-Адамъ Боровскій, Гавріиль Ковалевскій и Порфирій Балчицкій; по вѣдомству департамента государственнаго казначейства—въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: уѣздные казначеи: Рогачевскій (Могилевской губерніи) Валеріанъ Карповичъ; — по почтовому вѣдомству—въ надворные совѣтники—коллежскіе ассесоры: помощникъ Минскаго губернскаго почтмейстера Павелъ Виттъ; въ коллежскіе ассесоры—титулярные совѣтники: почтмейстеры: Россійскій Николай Малаховскій, Лидскій Иванъ Ильиневичъ, Уманскій Евграфъ Крутинъ и помощникъ Могилевскаго губернскаго почтмейстера Дмитрій Федотовъ; въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: помощники почтмейстеровъ: Васильковскаго (Кіевской губ.) Иванъ Пилипъ, Радзивилловскаго Осипъ Ольховичъ, Ошмянскаго Пидоръ Бокцянскій, Мозырскаго Іосифъ Ержиловичъ, Слуцкаго Феофанъ Мицкловскій, Виленскаго Мартинъ Пиллиевичъ, и Невельскаго Яковъ Бругликовъ; въ коллежскіе секретари—контролеръ и бухгалтеръ Житомирской губернской почтовой конторы, губернскій секретарь Андрей Войткевичъ; по духовно-учебному вѣдомству православнаго исповѣданія—въ надворные совѣтники—инспекторъ и учитель Полоцкаго духовнаго училища, коллежскій ассесоръ Василій Пенатовичъ; въ губернскіе секретари—бывшій учитель Жировичскаго духовнаго училища Адамъ Лопушинскій; въ коллежскіе регистраторы—смотритель и фельдшеръ больницы Кіевской духовной академіи Иванъ Филиповъ; произведены въ отставку: по Могилевскому дворянскому депутатамъ собранію—въ титулярные совѣтники—бывшій помощникъ столоничальника, коллежскій секретарь Викентій Змборовскій; по Могилевской губернской строительной и дорожной комиссіи—въ губернскіе секретари: бывшій писецъ, коллежскій регистраторъ Михаилъ Гляба-Кощанскій.

— Указомъ правительствующаго сената, 15-го іюля, произведены за выслугу лѣтъ: по Виленской палатѣ гражданскаго суда—въ коллежскіе ассесоры—титулярные совѣтники: секретари: Суфроній Французовичъ и Титъ Пержановскій; въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: старшій столоничальникъ Станиславъ Жоговскій и экзеку-

торъ Константинъ Будоровскій; въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: канцелярскіе чиновники: Рыхартъ-Антоній Бондзкевичъ, Эдуардъ Лиходзлевскій, Владиславъ Машейко и Николай-Наполеонъ Томашевичъ; въ губернскіе секретари—коллежскіе регистраторы: писецъ крѣпостныхъ дѣлъ Павелъ Пуковскій и канцелярскіе чиновники: Наполеонъ Полулякъ и Викторъ Савбода; по Виленской казенной палатѣ и ея вѣдомству—въ коллежскіе ассесоры—титулярные совѣтники: акцизные надзиратели въ уѣздахъ: Трокскомъ Александръ Ельскій и Юліанъ-Игнатій Богомолецъ, и Свенцянскомъ, исправляющей должность акцизнаго надзирателя Рудольфъ-Валеріанъ-Киприанъ Кляшевскій и помощникъ Виленскаго уѣзднаго казначея Казиміръ Козловскій; въ титулярные совѣтники—коллежскіе секретари: по палатѣ: исправляющей должность особыхъ порученій Іосифъ Каленскій, столоничальникъ Михаилъ Балчицкій, и бухгалтеры: Францъ Якимовичъ и Юлія Михневичъ; бухгалтеры по уѣзднымъ казначействамъ: Виленскому Владиславъ Урляжъ и Свенцянскому Иванъ Адамовичъ, акцизный надзиратель по Виленскому уѣзду Николай Меранвилъ-де-Сентъ-Клеръ, и исправляющей должность акцизнаго надзирателя по Трокскому уѣзду Теофілъ Іоакимъ Панковский; въ коллежскіе секретари—губернскіе секретари: по палатѣ: столоничальникъ Иванъ-Просперъ Селезневъ, протоколистъ Михаилъ Кульчицкій, журналистъ Иванъ Зимодро и помощникъ контролера Александръ Селезневъ, исправляющей должность акцизнаго надзирателя по Виленскому уѣзду Петръ Гейслеръ, и канцелярскіе чиновники по палатѣ: Юліанъ Боневичъ, Ригобертъ-Мартинъ Пузыно, и Игнатій Гапъ; въ губернскіе секретари—коллежскіе регистраторы: по уѣзднымъ казначействамъ: Лидскому журналистъ Андрей-Флоріанъ Бутковичъ и Виленскому помощникъ бухгалтера Игнатій Ширмуловичъ, канцелярскіе чиновники: по палатѣ: Доминикъ Михневичъ, Іосифъ Римша, и Мециславъ-Юліанъ Верещицкій; по уѣзднымъ казначействамъ: Виленскому Мециславъ-Рафаиль Гедройцъ, Виленскому Станиславъ Сталевскій и Трокскому Литовъ Сохацкій и при акцизныхъ надзирателяхъ въ уѣздахъ: Виленскомъ Александръ-Эдмундъ Мокржецкій и Дисненскомъ Генрихъ-Іосифъ Лисецкій; въ коллежскіе регистраторы—по уѣзднымъ казначействамъ: помощники бухгалтеровъ: Лидскому Адамъ-Петръ Жебровскій и Трокскому Болеславъ Маевскій и Виленскому исправляющей должность помощника бухгалтера Левъ Крамаренко, канцелярскіе служители: по палатѣ: Антоній-Францъ Гадзевичъ, Діонзій-Махаль Тужановичъ, Михаилъ Сотковскій и Андрей-Николай Хмлевскій, при акцизномъ надзирателѣ по Свенцянскому уѣзду Владиславъ-Леонъ Лукашевичъ и по уѣзднымъ казначействамъ: Виленскому Іосифъ Пенатовичъ и Дисненскому Адамъ-Эмерикъ Хрицюновичъ; по Витебской палатѣ гражданскаго суда—въ титулярные совѣтники—столоничальникъ коллежскій секретарь Антонъ Вишинскій; въ коллежскіе секретари—помощникъ столоничальника, губернскій секретарь Станиславъ Селезневскій; въ губернскіе секретари—канцелярскій чиновникъ, коллежскій регистраторъ Василій Осиповскій; въ коллежскіе регистраторы—помощникъ столоничальника Теодоръ Яцевичъ; утверждены: по Виленской казенной палатѣ—въ чинъ коллежскаго регистратора—канцелярскій служитель Фома Руцинскій, по аттестату Динабургской гимназіи.

Высочайшимъ приказомъ 29 іюля произведены: въ статскіе совѣтники—старшій совѣтникъ Кіевскаго губернскаго правленія, код. сов. Михаловскій и въ надворные совѣтники—совѣтникъ Виленскаго губернскаго правленія, коллежскій ассесоръ Злотницкій.

В И Л Н О.

Въ 63 Н. Вѣстника, при описаніи построекъ и переѣздки зданий для помѣщенія Александровскаго кадетскаго корпуса, мы пропустили одно важное обстоятельство, именно, что планы этихъ переѣздки и построекъ первоначально составлены были извѣстнымъ архитекторомъ, профессоромъ Императорской академіи художествъ, а также Парижской и Берлинской академіи, Черникомъ, и что планы эти вполне соответствовали назначенію и Удобному размѣщенію *).

* Въ поминутой статьѣ вралась также важная описка: вместо водоподъемнаго, напечатано подземнаго.

wany został zasiadającym w ogólnej sądowej dy-naburskiej komisji komisarskiej, z prawem głosu; urzędnik artylleryjski sztabu Kijowskiej artylleryi fortecznej, radzca dworu Nowicki, na własną prozbę uwolniony został ze służby, z nagrodeniem rangą radcy kolegjalnego, z mundurem i pensją emerytalną.

— Przez ukaz rządzącego senatu, lipca 14-go, za wysługę lat zostali mianowani: radzcami kolegjalnymi—radzcy dworu: ciągły członek Wołyńskiego urzędu powszechnego opatrzenia Leon Czerewin, starszy radzca Kowieńskiego rządu gubernjalnego Józef Kasprzyczy; członkowie komitetów gubernjalnych stadnictwa: Wileńskiego—Tadeusz Siehen, i Kamięca Podolskiego Aloizy Rozenberg;—radzca dworu, członek Wileńskiego gubernjalnego komitetu stadnictwa, assesor kolegjalny Adolf Przeciszewski; assessorom kolegjalnym—były członek komitetu gubernjalnego stadnictwa Kamięca Podolskiego, obecnie Proskurowski marszałek powiatowy, radzca honorowy Józef Marcinkiewicz; w Mohylewskim szlacheckiem zgromadzeniu deputacyjnem—sekretarzem gubernjalnym—były urzędnik kancelaryjny, registrator kolegjalny Aleksander Szezanowski;—w Wileńskim gubernjalnym kantorze pcztowym i w jego wydziale—radzca honorowym—expedytor Kantoru, sekretarz kolegjalny Aleksander Makarow; sekretarzami kolegjalnymi—sekretarz gubernjalni: sekretarz kantoru Dominik Czuprynowicz, starszy gatunkujący Alfons Markowski i gatunkujący w ekspedycji gazetowej, Onufry Pukniowski; sekretarzem gubernjalnym starszy gatunkujący kantoru, registrator kolegjalny Teofil Urniaz; registratorami kolegjalnymi—starszy gatunkujący Kantoru: Jan Smilgin i Juliusz Miller, młodszy gatunkujący Adolf Andrzejewski i dozorca stacji Iszczolńskiej Stefan Kuzniecow;—w litewskim konsystorzu duchownym radzca honorowym—naczelnik stołu, sekretarz kolegjalny Symon Kulezyczy; registratorami kolegjalnymi kancelaryjski: Julian Adam Borowski, Gabryel Kowalewski i Porfirusz Balicki;—w wydziale departamentu podskarbstwa państwa—radzcami honorowymi—sekretarze kolegjalni: kassyerowie powiatowi: Rohaczewski (gubernii Mohylewskiej) Walerjan Karpowicz;—w wydziale pocztowym—radzcami dworu—assessorowie kolegjalni: pomocnik Mińskiego pocztmistrza gubernjalnego Paweł Witt; assessorami kolegjalnymi—radzcy honorowi: pocztmistrzowie: Bossieński Mikołaj Madachowski, Lidzki Jan Ijaszewicz, Umański Eugraf Kruten, i pomocnik Mohylewskiego pocztmistrza gubernjalnego Dymitr Fiedotow; radzcami honorowymi—sekretarze kolegjalni: pomocnicy pocztmistrzów—Wasilkowski gubernii Kijowskiej Jan Pilin, Radziwiłłowski Józef Olchowicz, Oszmiański Izidor Bokszczanin, Mozyrskiego Józef Jeryzkowicz, Sluckiego Teofil Micielowski Wileńskiego Marcin Illuszewicz i Rewelskiego Jakób Kruhlikow; sekretarzem kolegjalnym—Kontroler Zytomierskiego gubernjalnego kantoru pocztowego, sekretarz gubernjalny Andrzej Wojtkiewicz;—w wydziale duchowno-naukowym wyznania prawoslawnego—radzca dworu inspektor i nauczyciel Pockiej szkoły duchownej, assesor kolegjalny Bazylj Ichnatowicz; sekretarzem gubernjalnym—były nauczyciel Zyrowickiej szkoły duchownej Adam Łopuszynski, i registratorom kolegjalnym—dozorca i felczer szpitalu Kijowskiej akademii duchownej Jan Filipow; zostali mianowani do dymissji: w Mohylewskim szlacheckiem zgromadzeniu deputacyjnem—radzca honorowym—były pomocnik naczelnika stołu, sekretarz kolegjalny Wincenty Zmieczorowski; w Mohylewskiej gubernjalnej komisji budowniczey i drogowej—sekretarzem gubernjalnym: były kancelaryjsta, registrator kolegjalny Michał Hleb-Kozanski.

— Przez ukaz rządzącego senatu, 15 lipca, za wysługę lat zostali mianowani: w Wileńskiej izbie sądu cywilnego—assessorami kolegjalnymi—radzcy honorowi: sekretarze: Sofroniusz Francuzowicz i Tytus Perzanowski; radzcami honorowymi—sekretarze kolegjalni: starszy naczelnik stołu Stanisław Zochowski; sekretarzami kolegjalnymi—sekretarze gubernjalni: urzędnicy kancelaryjni: Ryszard-Antoni Bdzkiewicz, Ed-

ward Lichodziejewski, Władysław Minejko i Mikołaj-Napoleon Tomaszewicz; sekretarzami gubernjalnymi—registratorowie kolegjalni: pisarz akt wieczystych Paweł Bukowski i urzędnicy kancelaryjni Napoleon Potujan i Wiktor Swieboda; w Wileńskiej izbie skarbowej i jej wydziale—assessorami kolegjalnymi—radzcy honorowi: akcyzowi nadzocy w powiatach: Trockim Aleksander Jelski i Juljan-Ignacy Bohomolec, i Święciańskim sprawujący obowiązek nadzocy akcyzowego Rudolf-Walerjan-Cyprjan Kłima-szewski i pomocnik Wileńskiego kassjera powiatowego Kazimierz Kozłowski; radzcami honorowymi—sekretarze kolegjalni: w izbie: pełniący obowiązek urzędnika do szczególnych poleceń Józef Kamiński, naczelnik stołu Michał Balicki i buchalterowie: Franciszek Jachimowicz i Juljusz Michniewicz; buchalterowie w kassach powiatowych: Wileńskiej Władysław Urniaz i Święciańskiej Jan Adamowicz, nadzorca akcyzowy w powiecie Wileńskim Mikołaj Meranville-Sent-Kler i pełniący obowiązek nadzocy akcyzowego w p-cie Trockim Teofil Joachim Paszkowski; sekretarzami kolegjalnymi—sekretarze gubernjalni: w izbie: naczelnik stołu Jan-Prospier Selens, protokolista, Michał Kulwinski, żurnalista Jan Zimodro i pomocnik kontrolera Aleksander Selens, pełniący obowiązek nadzocy akcyzowego w powiecie Wileńskim Piotr Hejster i urzędnicy kancelaryjni w izbie: Juljan Bocewicz, Rygobert-Marcin Puzyno i Ignacy Han; sekretarzami gubernjalnymi—registratorowie kolegjalni: w kassach powiatowych: Lidzkiej żurnalista Andrzej Florjan Butkiewicz i Wileńskiej pomocnik buchaltera Ignacy Szymulewicz, urzędnicy kancelaryjni: w izbie: Dominik Michniewicz, Józef Rypnasa i Mieczysław Julian Wierzbicki, w kassach powiatowych: Wilejskiej Mieczysław Paweł Giedrojé, Wileńskiej Stanisław Stalwicz i Trockiej Antoni Sochacki i przy nadzorcach akcyzowych w powiatach: Wileńskim Aleksander-Edmund Mohrzecki i Dziśnieńskim Henryk-Józef Lisiecki; registratorami kolegjalnymi: w kassach powiatowych: pomocnicy buchalterów: Lidzkiej Adam-Piotr Żebrowski i Trockiej Bolesław Majewski i Wilejskiej pełniący obowiązek pomocnika buchaltera Leon Kramarenko, urzędnicy kancelaryjni: w izbie: Antoni Franciszek Hadziewicz, Dyonizy Michał Tumanowicz, Michał Sothkiewicz i Andrzej-Mikołaj Chmielewski, przy nadzorcach akcyzowych w powiecie Święciańskim Władysław Leon Łukasze-wicz i w kassach powiatowych: Wilejskiej Józef Ignatowicz i Dziśnieńskiej Adam-Emeryk Chrzczonowicz; w Witebskiej izbie sądu cywilnego—radzca honorowym—naczelnik stołu, sekretarz kolegjalny Antoni Wyszyński; sekretarzem kolegjalnym—pomocnik naczelnika stołu, sekretarz gubernjalny Stanisław Sledziwski; sekretarzem gubernjalnym—urzędnik kancelaryjny, registrator kolegjalni Bazylj Osipowski i registratorom kolegjalnym—pomocnik naczelnika stołu Teodor Jacewicz. Został utwierdzony: w Wileńskiej izbie skarbowej—w randze registratora kolegjalnego: kancelaryjsta Tomasz Rucinski, na mocy attestatu gimnazjum Dynaburskiego.

— Najwyższym rozkazem od 29 lipca podniesieni do rang: radzcy stanu, starszy radca Kijowskiej izby gubernjalnego radzca kolegjalny Michalowski, i radcy dworu, radzca Wileńskiego rządu gubernjalnego assesor kolegjalny Zlotnicki.

W I L N O.

W N 63 Kurjera opisując przerobienia gmachu Sapieżyńskiego, opuściliśmy jedną dość ważną okoliczność, a mianowicie, że plany do tego poczynkowe ułożone były przez wiadomego architekta, professora Cesarskiej akademii sztuk pięknych i członka akademii Paryzkiej i Berlińskiej Czernika, i że te plany odpowiadały w zupełności celowi swojemu.

вовненъ другою надписью на той же досчѣтѣ; застрѣга się chodzie po wileńskiej cytadeli: „А, вотъ что! Какъ же это растодовать? Читающимъ по русски запрещается только гулять; ходить по укрѣпленіямъ, значитъ, они имѣютъ полное право; а читающіе по-польски лашены его, такъ, что-ли? Стоялъ я, стоялъ перелъ столбикомъ, съ зеленою книжкою въ рукахъ, ничего не поплалъ и возвратился вспять. Такимъ образомъ въ первые два Вильно поверулось комнѣ темною стороной. Ужь не отъ-того-ли это произошло, что я прѣхалъ въ черныи день, въ Понедѣльникъ? В. К...нѣ.

Вильно, 9 августа 1860 года.

ИЗЪ ЗАБЫТАГО ПОРТФЕЙЛЯ.

III. Гаметь. Элюдь. (А. П. Коландарскому). Gamet—Jeune garçon qui passe son temps à jouer ou à polissonner dans les rues. Lande. (Продолженіе.)

Пароходъ уже стоялъ готовый. На палубѣ тѣшались пассажиры. Первый произгильный свистокъ раздался... Началась прощанья... Какой то Пруссакъ съ брюхомъ кончающимся тамъ, гдѣ у русскаго кривца только начинается брюхо, жметъ крѣпко руки своимъ знакомымъ, съ которыми успѣлъ сойтись въ Гамбриусъ-Галле... Какой то баричъ, съ ринсе-пей на носу съ сигарой во рту насмѣшливо поглядываетъ черезъ бортъ на кучки Нѣмцевъ. Худая, блѣдная дѣвушка лѣтъ семнадцати, вовсе не

хорошенькая, но съ милымъ симпатичнымъ личикомъ, которое такъ обыкновенно встрѣчается у всѣхъ чахоточныхъ, торопливо пожимаетъ руки у своихъ знакомыхъ столпившихся въ одну небольшую группу. Все это чинно, ни плача, ни причитаній, ни жаркихъ объятій и слезъ.

— Должно быть тоже Нѣмци! Невольно приходитъ на мысль...

Въ самомъ дѣлѣ молодая дѣвушка была Нѣмка, которая вѣхала вѣроятно искать изцѣленья подлѣ другима болѣе свѣтлымъ небомъ... А сколько истинной грусти, тихой грусти на всѣхъ этихъ чинныхъ лицахъ.

— „Gott segne Sie!...“ шепчетъ молодая дѣвушка, прижимая руку къ сердцу и торопливо спѣшитъ по помосту...

— „Gott segne Sie! Отвѣчаютъ ей въ кучкѣ прожившихъ ее Нѣмцевъ...

Моего знакомаго еще пѣтъ... еще пронзительный свистокъ.

— „Что не опоздалъ еще!“—раздается за мной—и мой знакомый, запыхавшись, сбѣжалъ съ набережной. Мальчикъ изъ отеля, крихтя и сгибаясь подлѣ чемоданомъ, едва поспѣвалъ за нимъ...

Машина начала работать. Перекидной мостикъ уже готовъ былъ подняться...

— Прощайте!

— Прощайте...

Мы отъ души подали другъ другу руки. Знакомый мой былъ весь веселость и радость... Тамъ далеко ждали его дороги тѣни...

Раздался еще свистокъ... толпа заколебалась... И пароходъ, мѣрно взмахивая колесомъ, подлѣ котормъ, брызжка и шума, бѣлымъ кипнемъ завертелась и закинула вода, тронулся съ мѣста... быстрее—быстрее... бѣлые платки замелькали. Последній прости, полетѣлъ съ обихихъ сторонъ, последние вздохи, желанья...

Только дымъ темно-сѣрой струей далеко еще виднѣлся потомъ на горизонтѣ... Я оперся на рѣшетку набережной и задумчиво слѣдилъ вдаль, а паръ дымчатой пеленой отдѣлялся и отходилъ отъ рѣки...

— Эхъ-ма! вотъ тебѣ и разл! проспалъ, а теперь свищи... И велѣдъ за тѣмъ позади меня раздался въ самомъ дѣлѣ свистъ... Я обернулся...

— Баринъ, дайте копѣечку... Бѣтъ хочется... цѣлый день не вѣши...

И мальчикъ, котораго я съ такимъ любопытствомъ разсматривалъ за полчаса передъ тѣмъ на паперти костела, подиривывая своими босыми ногами на холодныхъ вприсынутыхъ какъ изморозью, плитахъ набережной и пряча руки подлѣ мышками, такъ что наружи болтались одни пустые рукава рубашки, скорчилъ самую жалобную гримасу.

— „А ты откуда успѣлъ... Такъ славно спалось тебѣ!

— Я ему поддалъ какую то мѣдную монету. Куда ее спряталъ мальчуганъ, ей Богу, неустямью сказать. Кромѣ рта, казалось, у него не было ни одного надежнаго хранилища. Ла-

сутье, котормы слишкомъ антично драпировался мальчикъ, развѣ только гиперболически можно было назвать какойнибудь частью одежды. Ихъ было скинуть очень легко. Стоило вѣроятно, только ветрянуться хорошенько—падѣтъ рѣшительно нѣтъ возможности. Смуглое, загорѣлое тѣло, на котормъ еще оставались слѣды пыли и вчерашней грязи, проглядывало сквозь во всѣхъ направленіяхъ. За то лицо было почти красиво для двѣнадцатилѣтняго мальчика, а сѣрые глаза такъ и свѣтились бойкостью и рѣзвостью.

— А панъ гдѣ меня видѣлъ?—спросилъ онъ съ любопытствомъ.

Я ему сказалъ.

— „А!... протянулъ мальчикъ.“ Да вотъ проспалъ, а хорошо бы поспѣтъ... нужно было, вотъ какъ нужно!.. А то пароходъ то и ушелъ... подождать бы ему немножечко...“ и мальчикъ весело улыбнулся.

— „А что, пане, много было паненокъ и паней.

— А это тебѣ на что? Нужно развѣ?

— Еще бы!—паненки всегда подають ялмужну, особливо, если бѣдутъ далеко... добрыя такія.. и нѣмкини такъ и тѣ тоже добрыя. Вотъ пань... тѣ и фигу покажутъ... Вотъ какуя!.. А за этимъ, пане, такъ и торопиться бы не надо!..

(Продолженіе впереди.)

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE. POGLĄD OGÓLNY.

W parlamencie angielskim lord Palmerston wyrzekł nakoniec pełne znaczenia słowo: Rozbior Turcji. Odpowiadając na czynione sobie zarzuty, zapytuje przeciwnika swego, któremu z mocarstw radziłby oddać państwo otomańskie po obaleniu sultanskiego tronu? czyim rekiem powierzyłby Konstantynopol i klucze Bosforu, czy zastanowił się nad następstwami krwawych wojen, jakie rozbiór koniecznie wywołać musiał? W dalszym ciągu swęj mowy, zapomniawszy, lub milczeniem pomijając, dawne swe twierdzenia, że żaden kraj na świecie nie uczynił tak błogich postępów na drodze cywilizacji, jak Turcja od lat dwudziestu, nazywa wewnętrzny zarząd tego państwa bezpiecznym, wojsko zaś jego ohydny. Dzienniki angielskie, które dotąd z nader małymi wyjątkami istnienie cesarstwa otomańskiego poczytywały za Palladium szczęścia i pokoju świata, już dzisiaj zimno, a poważnie zgłębiają sposoby podziału tej wielkiej wschodniej puszczyny na polubownej drodze. Rzecz dziwna, wówczas kiedy dyplomacja związana prawem pisanem, pod wpływem innych zupełnie okoliczności, pod natchnieniem innych nadziei uchwalonem, szanując okowy, jakie sama sobie narzuciła, jeszcze na początku tego miesiąca za główną podstawę umów wzięła nietykalność Turcji, pierwszy minister Anglii już dopuszcza, że ta nietykalność jest hańbą ludzkości, a kierownicy ducha publicznego w tym kraju nie waha ją się głosić, że rozbiór jest warunkiem spokojności świata. Z drugiej strony pan Thouvenel, pragnąc otrzymać przyzwolenie na co najprędszą wyprawę wojsk francuzkich do Syrii, podobnież za nietykalnością Turcji obcuje i traktatu 1856 roku, tej niedźnej lataniny nie chrześcijańskiej polityki francuzkiej na Wschodzie broni, niezliczone paryskie broszury, pod jego niemal okiem pisane, podają najrozmaitsze rady do dokonania bezwstrząsien podziału. Zgłębiając przyczyny dla czego Turcja, mimo widoczne rozprężenie wszystkich nit trzymających ją przez tyle wieków w spójności, nie rozpadła się skutkiem toczącego jej wnętrzości raka, nie widzą innej prócz zawiści państw Europejskich i zżęčnosti Turków w przyswajaniu sobie żywiołów innozemniennych. Twierdzą na dobre, że bez usług fanariotów i greków, bez zaprzaców wiary już dawno upadek władz umysłowych i omdlenie sił cielesnych dobiłyby tę marę. Co za niedołęzne rozumowanie! jakże przypuścić, aby żywioły ujemne cheiwością lub dumą zagrzewane, były zdolne otworzyć zdroj życia i zasilić nim stygnące członki konającej ofiary rozpusty i lenistwa. Daremnie! istnienie Turcji tylko zawiści anglo-francuzkiej przypisać należy. Ta zawiść, we Franciszku I królu francuzkim w początkach XVI wieku uosobiona nie dozwoliła Zygmuntovi I i Karolowi V obalić przeważnej jeszcze wówczas dzierżawy Solimana; ta zawiść, przybrawszy sobie we trzy wieki później do pomocy Anglję, wytrąciła z rąk zwycięstwo wielkiemu słowiańskiemu plemieniu. Jeszcze długo poziome namiętności kępować będą polot najszlachetniejszych pochopów, ale potęga zdarzeń jest tak silna, że wi-

dzimy już zapadające w otchłań niekzemne i samolubne rachuby, już przeświadczenie, że Turkom bezpośredniego rządu nad chrześcijanami zostawić nie można, staje się powszechnem, już tak we Francji, jak w Anglii, nietylko ogół, ale i sami kierownicy rządu zgadzają się na to, że Syrię należy zamienić na wielkorządztwo, wzięciem lennictwa z tronem sultanskim spojone i tym sposobem zastonić ją od przyszłych krwawych powodzi, w jakich już nieraz nurzał ją wściekły muzułmański fanatyzm. Gdy inaczej być nie może, niechby choć tą drogą stało się zadość dziejowej sprawiedliwości. Grecja choć w drobnej swęj części, zupełnie wyzwolona, księstwa naddunajskie z pod bezpośredniego rządu tureckiego wyjęte, Egipt osobnym dziedzielnym zarządem od spruchniałego pnia z każdym dniem odpadający, wkrótce Syrija osobno urządzona, przedstawia światu niesłychany w dziejach widok. Kiedy dotąd chodziło o wzmocnienie jakiego państwa i o rekojmie jego trwałości, zwykle usiłowano składowe jego części zestrzelić w jedno ognisko, kojarzyć je coraz ściślej wsiadając i wszystkie żywotne jego siły skupić w jednym dzielnym reku; dziś wbrew temu zasadniczemu prawu, lekarze śmiertelnej choroby Otomańskiego cesarstwa za zbawczy środek poczytują kolejne tworzenie coraz nowych sultanskich wielkorządztw, im mniej od najwyższej władzy zawisłych, tém rozwoju miejscowych sił żywotnych pewniejszych. Droga powolna, półdrogów pełna, ale kto wie, czy w obecnym składzie Europy, nie najpewniejsza. Po niej-to Padyszach nieznacznie zająć może do tego błogiego stanu, do jakiego zasli dawni królowie prózniaicy (fainéants). Ludzkość nie na tém nie straci, chyba, że opóźni się spełnienie wyroku, na które tak dawno oczekuje. Wódz wyprawy francuzkiej już na brzegach Syrii stanął; wkrótce waleczne zastępy zgrupują się pod jego chorągwią; kommissarze europejscy za stołem śledczym i sądowym zasiadają; wybor ich zdaje się być trafny i sumienny; są to ludzie Europy znani, nieskazitelność dotychczasowego politycznego zawodu otoczyła ich imiona czią i poważaniem, ani przypuścić można aby zesli z drogi prawości; najlepszych więc oczekiwać należy owoców ich pracy; wiadomości z Syrii będą z najwyższem zajęciem wyglądane i oceniane, a tymczasem Europa niezapomina o nieszczęśliwych ofiarach muzułmańskiej dzikości, w prawdzie dotąd tylko w Paryżu znaczniejsze składki zebrano; spodziewać się jednak godzi, że i w innych stolicach Europy miłosierdzie chrześcijan nie będzie obojętnem na cierpienia spółbraci.

Ale, jeżeli powszechny obowiązek ludzkości silnie wstrząsa sercami naszymi na wieści o rzęziach chrześcijan, niemniej sprawa Włoska obchodzi najżywotniejsze pytania Europejskiej społeczności. Tryumf sprawy włoskiej jest upadkiem Austrii, jej klęska jest zwycięstwem Habsburgów, a któż nie wie, czém habsburgowie byli, są i być pragną dla Słowian! Dziennik Russki Inwalid umieścił w N. 175 pełne znaczenia słowa, któremi pośpieszamy podzielić się z naszymi czytelnikami. Z powodu twierdzenia, niektórych dzienników, że ks. rejent pruski przyrzekł cesarzowi austriackiemu przejechać dlań cesarza Ale-

ksandra II, rzeczony dziennik wyraża się następnie: „Podług naszego przekonania, zbliżenie Austrii z Rossją zaledwie może się spełnić. Dajmy, że Austrija według słów swojego pierwszego ministra, zdziwiła świat swoją niewdzięcznością; dajmy, że według słów jednego z naszych (rossyjskich) dyptomatów, Rossja, może przebaczyć, ale nie zapomnieć; dajmy, że polityczne widoki zdolają kiedyś uczynić możliwym podobne zbliżenie, atoli już pierwszy punkt prawdziwych czy zmyślonych warunków Cieplickiej umowy, w obecnym okolicznościach czyni to zbliżenie zupełnie niepodobnem. Austrija i Prusy, łącznie z gabinetem londyńskim, obowiązują się zachować co do Turcji najściślej warunki pokoju Paryzkiego. Dosyć tego, aby Rossja nie porozumiała się z Austriją. Oddzielna umowa 16 kwietnia 1856 r. między Francją, Anglją i Austriją, technie najbardziej krzywdząca nieufnością ku Rossji. Dopóki ta umowa istnieje, Rossja nie może zbliżyć się z temi gabinetami w ogólnej polityce. Gdy zaś teraz w sprawie Wschodniej kojarzy się domniemany triumwirat Prus, Anglii i Austrii, rzeczony zbliżenie staje się jeszcze niepodobniejszym; Anglja odrzuciła w kwietniu przestrogi rossyjskiego gabinetu, w lipcu sprzeciwiała się wyprawie syryjskiej, odwołuje się do nietykalności traktatu Paryzkiego mimo to, iż Porta go nie spełniła; z Anglją zaś zobowiązały się jakoby spółnie działać Prusy i Austrija. Dziwnie więc jak ks. rejent mógł wziąć na siebie pośrednictwo zbliżenia rossyjskiego gabinetu z Austriją i Anglją we Wschodniej sprawie? Te słowa, że w ogólnej polityce Austrija nie może liczyć na Rossję, są wyrokiem jej potępienia, a więc i koleje, jakie przebyć by musiała we Włoszech, przebedzie je samotna i o własnych tylko siłach. Już Anglja i Francja wyraźnie powiedziały: że rozstrzygnięcie sprawy Włoch południowych sanum Włochom zostawiają, jeżeli więc zasada zjednoczenia w Neapolu przemoże, Austrija zmuszoną będzie z goryczą w sercu, ale w milczeniu spełnione zdżerzenie przyjąć i patrzeć jak w jej oczach urośnie dwudziesto-miljonowa włoska potęga. Jeżeli Garibaldi, po dokonaniu zlania się w jedność królestwa Obojga Sycylii, uzna, że posłannictwo swoje spełnił, jeżeli miecz swój u nog Wiktora-Emmanuela złoży i dozwoli, aby sam bieg zdarzeń wyzwolenia dwóch pozostałych krajów włoskich dokonał, wówczas żadna siła ludzka ani wstrzymać go, ani obalić nie zdoła. Ostatnie depeze telegraficzne, które dziś podajemy, napełnią wszystkich zwolenników narodowości włoskiej wielką otuchą, że wkrótce Neapol Garibaldiego powita w swoich murach, bo wywalzone świeżo zwycięztwa są wróżbą następnych.

WŁOCHY.

PIEMONT. Turyn, 18 sierpnia. Dziennik Opinione umieścił oddzielne pismo pod nazwą Oskarżenia, w którym, między innemi, mówi: „Po klęsce Austrii w 1859, papież i król neapolitański mogli przekonać się o włości podpory, na której tyle liczli; należało im, zmieniawszy postępowanie, i poddając się ofiarom nieuchronnym, porozumieć się w działaniu z nami, dla niepokojenia półwyspu. Przeciwnie, nie wierzyli w ostateczną przegrane, owszem spodziewali się naprawić swe położenie, z pomocą Austrii. Oni to doprowadzili do tej gry rozpacznej, która w tej chwili rostrzyga się w Neapolu. Na nich więc, nie na nas,

spada odpowiedzialność za ogromne rozmiary, jakie przybrała albo wkrótce przybierze sprawa włoska.“ I dalej: „Kiedy chodzi o sprawę narodową, stronnictwo liberalne wolne jest od podejrzeń, mówiąc o syoylijskich ochotnikach, może powiedzieć o nich toż samo, co mówiło o bohaterach pod Palestro: Ci walczący do nas należą.“

W liście otrzymanym przez dziennik Siecle zawierają się niektóre objaśnienia, tłumaczące podróż p. Bertani do Messyny: „Pojechał on, z własnego natchnienia, po rozkazy dyktatora, bynajmniej zaś z umocowania rządu piemontckiego, a mniej jeszcze w celu skłonienia Garibaldiego do zaniechania wyprawy na państwo kościelne; wyprawa ta bowiem, lubo przygotowana za zgodą dyktatora, odpowiadała najgorętszym chęciom p. Bertani, który, zamiast odwozić od niej, dołożyłby wszelkiej usilności do przekonania o jej potrzebie. Pełnomocnik Garibaldiego jest pewnie człowiekiem pochopnym do śmiałych przedsięwzięć, ale od 3-ch miesięcy jest niemym wykonawcą rozkazów Garibaldiego. Godne uwagi bezwarunkowe posłuszeństwo, w sprawach syoylijskich, rozkazom Garibaldiego, tak dalece, że choć czasami te rozkazy wydawały się sprzecznymi, wykonywano je w Genui z wyrzeczeniem się własnego zdania z największą ścisłością. Co do stosunków rządu piemontckiego z komitetem geneueńskim, te są najlepsze, czasami zachodzi różność zdań co do wykonania, ale cel jest spółny. Okolnik ministra spraw wewnętrznych nie wywołał nadzwyczajnej surowości, posłużył tylko do uwolnienia gabinetu od odpowiedzialności, za wypadki zdarzone za obrębem jego działań. Podczas pobytu swego w Genui, p. Farini starał się przekonać o tém p. Bertani. „Ziszczenie waszych nadziei, rzekł do niego, równie mnie, jak i was obchodzi; całe moje polityczne życie skierowane było ku zamierzanemu przez was celowi; lecz posada, którą zajmuję, przywiązana do niej odpowiedzialność, zmusza mnie opierać się przedsięwzięciom, mogącym narazić rząd na zarzuty czuwającej nad jego postępowaniem dyplomacji. Opuście Piemont z waszymi ochotnikami, a potém czyńcie co się wam podoba.“ Te wyrazy, których rzeczywistość zaręczyć można, aż nadto przeświadczaają, że stronnictwo przezorności nie jest w rozbracie ze stronnictwem czynu.

W ostatnich czasach w zbrojowni tyruńskiej odlano znaczną liczbę dział spizowych; w brew zwyczajowi nie położono na nich ani nazwy, ani roku, ani żadnego szczególnego napisu.

Ks. Chartres (wnuk króla Ludwika Filipa), oficer w wojsku piemontkiem, żądał uwolnienia od służby. Dziennik Espero utrzymuje, że skłonił go do tego kroku związek pokrewieństwa z Burbonami neapolitańskimi; po przyjęciu zaś, jakiego ks. Chartres i brat jego hr. Paryża doznali od cesarza Franciszka-Józefa, ani wątpić, że żądane uwolnienie nastąpi.

Nota hr. Rechberg, o której tyle mówiono, nie istnieje; na obiedzie dyplomacycznym, danym przez p. Thouvenel d. 15 sierpnia, minister francuzki spraw zagranicznych, poseł austriacki ks. Metternich i poseł piemontcki p. Nigra, wzajemnie zapytywali siebie skąd ta baśń urosła. Austrija jest w gotowości do oporu, ale nie myśli o zaczepce; stara się wprawdzie, aby w razie wytoczonej wojny o Wenecję mogła sprzymierzeniem swoim zlecić straż innych swych posiadłości i wszystkie swe siły zwinąć we Włoszech. Jesli nawet nadzieja odzyskania Lombardji przemknęła jej po głowie, to chwila rozmyślu kazała zaniechać tego marzenia. Lombardja została przez Austrię ustąpioną Francji, w razie więc zagarnienia tego kraju, cesarz Napoleon nie wdałby się w zbrojnie w sprawę włoską, ale odparł by wymierzoną osobie na siebie napaść.

Dnia 20 sierpnia. P. Farini, minister spraw wewnętrznych, przepisał utworzenie gwardji narodowej ruchomej, następnym okolnikiem. „Niżęj podpisany minister spraw wewnętrznych zapowiedział okolnikom z d. 13 sierpnia, iż było zamiarem rządu przystąpić do przygotowania korpusu wojska, złożonego z ochotników gwardji

STUDJA

NAD UKRAIŃSKĄ LITERATURĄ DZISIEJSZĄ

przez

Leonarda Sowińskiego.

(Dalszy ciąg ob. N. 64).

Inaczej zapatrują się na początek kozactwa pisarze Małoruscy. Według kroniki przytoczonej w ustępach przez P. Maciejowskiego (1), Rusini, w XIV wieku, widokami własnej obrony powodowani, przeczynili właścicieli nieruchomości wiejskich na najezdniców czyli na obrońców ojczyzny, i takowych z tatarska kozakami przezwali. Ktokolwiek w poczet kozaków nie wchodził, a mianowicie kupcy, mieszczanie, chłopci i t. p. z pośredka siebie wybierało rycerstwo czyli kozacy urzędników wojskowych i ziemskich, którzy czasowo urzęda swe sprawowali. Na czele całego rządu krajowego stał hetman, z pośredka starszyny wojskowej przez kozaków wolnymi głosami obierany. „Gdy Litwa r. 1386 zrobiła unję z Polską, to i Ruś, na mocy osobnych paktów, do Polski przyłączona została. W tych paktach powiedziano, że Rusini przystępują do Polaków, jako równi do równych, wolni do wolnych. Na mocy tych układów Ruś miała i nadal osobnego hetmana, w stolicy kraju, w mieście Czerkassach nad Dnieprem mieszkać mającego, któryby najwyższą władzę nad rycerstwem i pospółstwem sprawował, będąc na ten urząd przez kozaków, czyli rycerstwo obrany. Wszakże dwojacy byli kozacy: jedni od wszelkich danin i opłat do skarbu wolni, i do żadnej dla kraju

postługi, oprócz służenia w wojsku i darmo sprawowania urzędów, nie obowiązani, byli ci, którzy ród swój od znakomitych w obywatelstwie mężów wywodzili; drudzy, z dawien dawna wolni, ale ani sami, ani przez swoich przodków dla kraju znakomicie nie zasłużeńi, nazywali się także kozakami, ale nie właściwie. Albowiem płacili oni do skarbu również jak pospółstwo, czyli jak mieszczanie i kupcy; a chociaż rycerską także pełnili służbę, przecież ani wojskowych ani cywilnych nie sprawowali urzędów, chyba że zasłużywszy sobie na względy u obywatelstwa, tym sposobem z pośredka gminu w poczet znakomitych weszli kozaków, ród swój przez to uszlachcając i szlachectwo to następcem swoim przekazując. Oprócz pospółstwa byli ludzie prości, czyli poddani kozaków pierwszego i drugiego rzędu: chłopami ich nazywano.“

Pozostawiając badaczom zasłużeńszym rozstrzygnięcie tak zasadniczej różnicy co do pochodzenia kozactwa, nie możemy powstrzymać się od uwagi, że wskazany przez kronikę miejscową charakter jego ziemski nierównie naturalniej przypada już to do samej istoty rzeczy, już do cech znamionujących walkę późniejszą. Powstawanie narodu (gdyż mimo nieuzasadnionej niczem pogardy magnatów polskich, w takim a nie innym charakterze występuje ludność kozacka) nie da się wytłumaczyć kolonizacją bandy siczowej, która sama stanowiła kolonją z nierzódnorodniejszych pierwiastków złożoną. Nareszcie we trzy niespełna wieki widzimy w podstawie poruszenia ruskiego coś więcej nad nieporządną opór dezorganizacyjnych żywiołów pań-

stwowych. Bogate jest ono i w założenia społeczne, połyskuje pojęciem religij, prawa i tego wszystkiego co naród zdobywa na drodze normalnego rozwoju historycznego.

Lecz powróćmy do kroniki ruskiej, która wzywając Sicz z charakteru metropolji ukraińskiego kozactwa, nie poprzestaje na tém, lecz wiąże pomienione ognia stosunkiem zupełnie odwrotnym. Za ustępem już przytoczonym, rzecz idzie o znakomitym Przecławie Lanckorońskim i o jego zwycięstwach nad Turkami, Tatarami i Wołochami, którzy napadli na Wołyn i Galicję, dażyli wewnątrz Polski ku Krakowu. „Skutkiem tych zwycięstw było oczyszczenie zupełne ziem ruskich ponad Dniestrem i Dnieprem, od Tatarów mieszkających tamże od czasów B a t y e w a. W celu zagroźdzenia dalszym napaściami na te kraje ze strony bisurmanów, osadzono mocną straż z kozaków pomiędzy Bessarabją i Krymem; umieszczono ją nad Dnieprem niżęj progów. Tam-to porobili sobie kozacy małe forteczki i palisady: nazwali je z a s i e k a m i, a głównej z pomiędzy tych zasieków twierdzy, zrobionej w miasteczku Sedib, nadali imię Sicz, sami zaś od progów czyli kamiennych zapór na Dnieprze, zwąc się zaczęli Zaporozczami. Straż tę, w tem postanowioną miejscu, zmieniali w pewnej porze kozacy, z wewnątrz kraju wysyłani do Zaporozża. Z czasem przyjmując zaporozczy do siebie ochotników i tych nieznanatych kozaków, których w tamte strony wabiły polowanie, rybołówstwo, a szczerólniej zdobyc, utworzyli wielkie zgromadzenie. Ażeby im nie przeszkadzało w przedsięwzięciach wojennych, postanowili ci kozacy

żyć w bezzenności. Rząd z początku mając z nich wielkie pożytki, pozwolił im obierać sobie starszynie i osobnego hetmana; nazywano go atamanem kozowym, to jest obozowym. Nadano zaporozcom ziemie ze wszystkimi przynależnościami po obu wódach stronach Dniepru, pomiędzy rzekami Kontęka, Sumaryja, Kałmus, Taszlyk i Bug.“

„Od niepamiętnych czasów, powiada kronika, wojsko kozackie spisane było imiennie, w osobno przeznaczonych na to księgi czyli rejestra, i dla tego nazywało się Rejestrowymi kozakami, różniącymi się w tej mierze od kozaków zaporozkich, nowo jak się wyżej rzekło, ustanowionych. Dzielilo się zaś to wojsko podług korzeni czyli rodów, siól i okolic. Kilka siól czyli slobod stanowiło korzeń, a znowu korzeni kilka stanowiło okolicę; ztąd kozacy nazywali się także k o r z e n n a i o k o l n a s z l a c h t a. Brali za pomogę ze skarbu polskiego, z resztą za swoje służąc w wojsku. Kto położył za służbę i długo służył w wojsku, nazywał się Towarzyszem; kto przeciwnie, ten był kozakiem... Czestokroć kozacy, nie mając do tego upoważnienia od hetmana i bez przywołania do siebie chorążych, zbierali się i formowali pułki ochotnicze, z któremi napadali na Turcję, Krym i t. p. pod pozorem, ażeby odbić niewolników, w rzeczy zaś samej dla rabunku; z czego czestokroć powstawały wojny. Hetman Rózycki, chcąc temu zapobiedz, urządził (za Zygmunta I) dwadzieścia pułków kozackich rejestrowych, każdy pułk po dwa tysiące, które ponazywał imionami znakomitszych miast ruskich...“

Z przytoczonych ustępów najwyraźniej widzi-

(1) Pam. o Dz. piśm. i praw. St. T. 1. 11.

narodowej, w sposób przepisany przez prawo. Pragnąc teraz ziszczyć ten zamiar, niżej podpisany wzywa pp. gubernatorów i intendentów generalnych do wydania, z największą starannością, właściwych rozkazów, aby w każdym zarządzie gubernji i w biurach obwodowych, otworzone księgi wpisu ochotników, stosownie do prawideł wskazanych w prawie, 27 lutego 1859 i ustawy odpowiedniej dekretem królewskiemu, 6 marca, tegoż roku. Tym końcem, należy każdemu podescie, po wszystkich miastach ogłosić manifest przepisany przez art. 22, wyżej wzmiankowanej ustawy. W rzezonym manifeste wykażą się warunki niezbędne do prawomocnego wpisu, a mianowicie warunki, aby ochotnicy mieli nie mniej jak po 18 i nie więcej jak po 35 lat wieku i aby nie wiązała ich powinność służby wojskowej. W przeciągu czasu od 1 września, aż do połowy października pp. gubernatorowie i intendenci generalni dopilnują ułożenia, w dwóch egzemplarzach list ochotników po prowincjach, wpi-sywanych co tydzień. Jedną z tych list odesła-ną będzie do ministerstwa spraw wewnętrznych, druga do biura dozorczoego, urządzonego spólnie z ministrem wojny, który obmyśli potrzebne składy broni i ubiorcze. Niżej podpisany liczy na pilne i skuteczne spóldziałanie pp. zarządzających prowincjami, oraz na to, iż waleczna młodzież, odpowiadając na wezwanie rządu królewskiego i zapisując się w wielkiej liczbie do korpusu ochotników, mających być pomocnikami wojska narodowego, przyczyni się do powiększenia sił obrony i wielkości ojczyzny.

„Minister Farini.“

Położenie gabinetu jest bardzo trudne. Wzrastające z każdym dniem siły stronnictwa czynu, grożą wytrąceniem z rąk jego steru ogólnej sprawy włoskiej. Mądrość i umiarkowanie, z jakie-mi ta sprawa była dotąd kierowana, ufnosć że ruch włoski nie zamieni się w rewolucyjny, przy-łożyły się najwięcej do tego, iż Europa spokojnie poglądała na zlewianie się pojedynczych kra-jów pod berło Wiktora-Emanuela. Całe postę-powanie hr. Cavour utrzymywało tryb właściwy rządowi ustalonym, gdy tymczasem dzisiaj tryumfy Garibaldiego każą lękać się, aby stosunki międzynarodowe, ze zwykłych sobie karbów nie wystąpiły. Dla zaspokojenia wymagań dyploma-cji gabinet musiał położyć pewne granice sycylij-skim wyprawom, co do najwyższego stopnia rozdrażniło stronnictwo czynu. Organ je-go dziennik *Unita Italiana*, najgwałtowniejszą diatribą przeciw gabinetowi, kończy następnymi słowami: „Zrzuceno maskę; szranki otwarte. Ministrowie nie chcą, ale naród chce. Zobaczy-my.“ Wszakże król Wiktor-Emanuel ani wyr-wać sobie władzy nie da, ani pozwoli aby ta w rękę jego była nieczynnym narzędziem. Co gabinet jego zapowiedział, to spełnionem być musi. Podług konstytucji każdy obywatel ma prawo rozrządzać swoją osobą, wolno opuścić mu kraj, wolno za jego granicami nieść życie w obro-nie obranej sprawy, rząd nie może wzbronić i nie wzbrania obywatelom królestwa udawać się pod chorągwie Garibaldiego, ale służyć mu prawo zakazu organizowania i uzbrajania wojen-nych zastępów na swojej ziemi i gromadnego ich odpływania z portów królewskich. Nakoniec rząd niechce, aby powstańcy piemontcy zniecali roz-ruchy w państwie, nad którym opiekę przyjęła Francja i w Wenecji, będącej dotąd pod tarczą traktatów. W tém ścieraniu się mniemań, w tej sprzeczności obowiązków, prawdziwy patriota włoski waha się, czego ma życzyć, czy tryumfu, czy klęski Garibaldiego. Jeżeli bowiem dykta-tor już dziś odrzuca rady królewskie, co będzie wówczas, kiedy całe państwo neapolitańskie sta-łego ludu zholduje? Czy jest jaka siła zdolna do powstrzymania go od zamachu na Rzym i Wene-cję? Ludzie otaczający dyktatora i których rad chętnie słucha, uniesieni najśmielszymi nadzie-jami, mogą wpędzić go na tę niebezpieczną drogę, na którejby sprawa włoska, w danych okoli-cznościach, grób znalazła, gdyby nad nią nie czuwała przeczność Wiktora-Emanuela.

Nicotera przeznaczony na dowódcę wyprawy do państwa kościelnego, musiał odstąpić tego przedsięwzięcia, po przybyciu p. Farini do Ge-nui. Znajdował się on niedawno na czele 1500 ochotników w Castell-Pucci, niedaleko Floren-cji i wydał tam następującą proklamację:

„Oficerowie, podoficerowie, żołnierze,
„Oto wasza chorągiew,— chorągiew którą od tyłu lat noszą nasi męczennicy, na której widok biją serca naszych braci, będąca postrachem cu-dzoziemca i domowych ciemięzców. Na jej polu czytacie dwa słowa, będące naszym programma-tem: *Jedność i wolność; jedność dla wielkości; wolność, nagroda bohaterskich wysień całego na-rodu, która nas zamieni w mężów i wyprowadzi ze stanu podłego bydła; bronić będziemy tych dwóch wielkich darów, póki kropla krwi pozostanie w naszych żyłach; byłoby dziecinną za-bawką poprzestać na jednej bez drugiej i osią-gnąć tylko nieco obszerniejsze więzienie. Daję jedną tylko chorągiew całej brygadzie, abyście gorliwymi byli w jej obronie; bronić jej będzie-cie, jestem pewny, tak jakby ojciec bronił jedno-rodzonego swego syna; w niej spoczywa i zba-wienie ojczyzny i wasza chwala. Składam ją przed oczami przerażonych wrogów i przed oczami ludu, który za nią wdycha.*

„Villa—Castel Pucci, 12 sierpnia 1880.

„G. Nicotera“.

KROLESTWO OBOJGA SYCYLIJ.
Neapol, 11 sierpnia. Stronnictwo *Zjednoczenia*, nie przestaje pracować w duchu odpowiednim swoim zamiarom; nawet na prowincji, nie zaniedbuje przekupstwa, tymże środkiem szuka pomocników w szeregach wojska, ale i gabinet rąk nieopuszcza. Jen. Pianelli rozwija niezwykłą działalność, wskrzesza odwagę w wojsku i wraża mu pewność we własnych siłach. Wydano roz-kazy do zajęcia przez różne półki miejscowości, które według wszelkiego podobieństwa, najpier-wiej mogą być napastowane. Generał Pianelli do-wództwo jednej ruchomej dywizji zostawił sobie, stąd urosły pogłoski o wyjeździe jego do Ka-labryi. Zdaje się, że wojsko dotrwa w wierności i walka może być krwawą, zwłaszcza, kiedy gwardja narodowa przyjmie na siebie utrzymanie porządku w stolicy; rząd zaś będzie mógł użyć całą siłę zbrojną przeciw Garibaldiemu. Mówią, że jeśliby okoliczności tego wymagały, gabinet nie zawaha się uciec się do środków nadzwyczaj-nych: jak np. do pewnego rodzaju *Alien-billu* t. j. do wyrugowania z granic neapolitańskich wszyst-kich osób, nie posiadających w nich prawa oby-watelstwa. Środek ten osłabiłby stronnictwo *Zjednoczenia*, wielka bowiem liczba ludzi politycznych, Piemontczyków, Wenecjan i t. d. czyni-lie idei *Zjednoczenia* jawnie i pokątnie dopoma-ga; tudzież ma cofnąć prawo zgromadzania się bez zezwolenia miejscowej zwierzchności, co także jest dzielnym środkiem do przygotowań powodzenia zamiarom stronnictwa.

Na d. 8 sierpnia, złożono hołd pamięci Wil-helma Pepe. Zajął się tym Mariano d'Ayala. W pośród kościoła, wspaniale przybranego w za-łobne opony, wznosił się katafalk, a nad nim lew skrzydlaty, jako wspomnienie obrony Wene-cji przez zmarłego. Na podstawie umieszczono kartę Włoch, bez oznaczenia wewnętrznych granic; cztery rogi ozdobiono czterma trojkolorowe-mi chorągiewami, z napisami: Messyna, Wenecja, Genua, Neapol, Parma, Palermo, Mediolan, Tu-ryn, Liworno, Bolonja i Modena. Chorągiew we-necka przepasana była czarną krepą. Na drugiej płaszczyźnie pochylył katafalku umieszczono na-stępny napis: Wilhelm Pepe, żołnierz na moście Magdaleny, generał nad Serchią, wódz najwyż-szy w Neapolu w 1820, obrońca Wenecji, oby-watel, pisarz, żołnierz, przez 40 lat wygnania za-wsze prawy, zawsze jednostajny. Jego chwala i klęski, były chwala i klęskami narodowemi. U-rodzony w Kalabryi, Bóg mu śmierć przeznaczył na przeciwnym pograniczu włoskiem. Inny na-pis, przeznaczony do zawieszenia zewnątrz, nad drzwiami kościelnymi, z rozkazu zwierzchności,

nie mógł być umieszczony: Włosi, w tej świąty-ni odbywa się obrzęd żałobny po generale Wil-helmie Pepe. Żołnierz, wódz, męczennik, a za-wsze bohaterski. Bronił w 1799 Vivigliana, w 1849 Wenecji, silny wiarą, co wszystko pokonywa, tak wcielił imie swoje w imie Włoch, że znajduje się na ustach wszystkich, kiedy idea VII wieku, zamieni się w rzeczywistość. Urodził się w Is-qualance 23 lutego 1783, umarł w Turynie 7-go sierpnia 1855 roku. Kościół był jak nabity, lu-dność rozrzewniona. Wpóśród wielu znamienito-ści widziano hr. Syrakuzy. Strzelcy gwardji spólnie z gwardją narodową odbywali służbę we-wnątrz i zewnątrz kościoła. P. Ayala, na prośbę zwierzchności, nie odczytał przygotowanej mowy.

Hr. Syrakuzy stanowczo już oświadczył się za Piemontem, dokąd nawet uda się na stałe miesz-kanie. Królowa wdowa nie opuściła Gaety, jak to dawniej doniesiono. Wysoka szlachta groma-dnie kraj opuszcza. Dziś parostatek odpłynął z 30 osobami, opuszczającemi ojczyznę. W ich liczbie znajduje się ks. Filangieri z całą rodziną, ks. S. Cezareo, i cała rodzina księcia Angri Centola.

Gabinet pracuje bez ustanku, zajął się bowiem radykalną zmianą urzędników; słupy dziennika urzędowego zapelnione są nazwiskami oddalo-nych ze służby i ich następców; poczynszy od intendentów, czyli rządów prowincji, do osób zajmujących najskromniejsze posady, zmiana jest powszechna. Rzeczywiście, gabinet inaczej po-stąpić nie mógł. Cały świat urzędniczy za Fer-dynanda II, napoił się takimi zasadami, iż nie-podobieństwem byłoby przezeń działać w duchu konstytucyjnym.

Udalo się nakoniec ministrom wynękać na kró-lu oddanie pod ich zarząd telegrafu. Zaledwo, po całomiesięcznem dobijaniu się o to dzielne narzędzie zarządu, Franciszek II ustąpił. Za ska-zówkę opinii powszechnej służyć może kiegga ku-piecka jednej z tutejszych litochromji. Od ogło-szenia konstytucji sprzedano w niej 6,000 wize-runków Garibaldiego, 4,000 Wiktora-Emanue-la, 200 Franciszka II i 50 jego żony Marji-Zofji. Naczelnym wódcą gwardji narodowej ks. Ischi-tella, wezwał dowódców bataljonowych, tejez gwardji i zapytywał o duchu panującym w jej szeregach; jednomyślnie odpowiedzieli, że gwar-dja gotowa jest poskromić wszelkie zamachy, bądź wstecznych, bądź republikanów, że bronić będzie porządku, życia i własności obywateli, że uznaje *wszystkich Włochów*, za braci. Zapytani następnie, jak by się zachowali, jeśliby ministrowie nakazali jej rozbrojenie? odrzekli, że gwar-dja nie usłucha, chyba zmuszona, i bronić się będzie aż do ostatniego naboju. Z tegoż powodu prefekt zwołał był komisarzy 12 obwodów stoli-cy, dla złożenia, z ich sprawozdań raportu mini-strowi o stanie umysłów ludności.

15 sierpnia. Wczoraj fregata Tukery, dawniej zwana *Veloce*, chciała zachwycić okręt floty kró-lewskiej, zwany *Monarcha*, w porcie Castellama-re. Ten zamach nie powiódł się tylko dla tego, iż nie miano wielkich pilników dla przepitowania lańcucha, utrzymującego kotwicę. Tukery, od 12 godzin, krążył po zatoce salernitańskiej, pod fla-gą angielską, nie zwracając na siebie uwagi nad-brzeńnej straży. Około zmierzchu, znajdował się na południowej wysokości wyspy Capri; o godzi-nie 11 zatrzymał się na przeciw warstwatów okrę-towych w Castellamare; spuszczone łodzie na morze, dla przecięcia lin *Monarchy*, co z niesły-chaną bystrością uczyniono, nim jeszcze czaty mogły uderzyć na trwogę; lecz w chwili kiedy majtkowie z Tukery zaczęli piłować lańcuch, o-sada wystąpiła na pokład, walka zawiązała się i z obu stron padło wiele wystrzałów. Komen-dant Acton, odniósł lekką ranę, dwóch zaś majtków śmiertelnie rano. Wówczas kapitan statku Tukery, przekonawszy się o niepodobieństwie zerwania z kotwicę *Monarchy* i polowania go, od-płynął na pełne morze i zniknął; trwoga powstała w twierdzy Castellamare, dano cztery razy og-nia z dział twierdzy, zwanęj *Góra*. Władze, gwardja narodowa, wojsko pośpieszyły na brzeg,

aby być świadkami, jak Tukery spokojnie odpły-wał. Nazajutrz ta fregata, dziwnie szybkością, snuła się po zatoce neapolitańskiej. W Neapolu była podobna niespokojność jak w Castellama-re, wojska i gwardja narodowa przepędziły całą noc pod gołym niebem; porządek jednak nigdzie nie był naruszony.

Gdy się to dzieje, ministrowie posłali pasporty hrabiemu Aquila. W imieniu króla, na żądanie rady ministrów, rozkazano mu odpłynąć tejez no-cy. Oddano w jego rozporządzenie fregatę rządo-wą Stroboli. Hrabią zapytał objawiającego mu ten rozkaz o przyczynę tak niesłychanego z nim postępku; odpowiedziano mu, że to uczynić po-stanowiono, dla uniknienia rozlewu krwi. Zdzi-wił się i niechciał użyć statku floty królewskiej. Jako wielki admirał floty cesarstwa brezylijskie-go, wezwał do siebie komendanta fregaty tego kraju, znajdujący się właśnie w zatoce neapolitańskiej, przeniosł na okręt księżnę małżonkę sio-strę cesarza brezylijskiego i dwóch synów, nako-niec i sam na swym yachcie udał się na tenże statek. Zaledwo stanął na pokładzie, wnet za-protestował ustnie i na piśmie, przeciw gwałtowi, którego się na jego osobie dopuszczono: „Cześć nakazuje mi oświadczyć, że przyczyną, na któ-rych opierają moje wygnanie są kłamliwe. Jako książę konstytucyjny, ze wszystkich sił skłania-łem mego synowca do nadania krajowi ustaw li-beralnych w nadziei, że to rząd ocali. Człowiek pragnący wolności Włoch, nie może być sprawcą wstrząśnienia.“ Dla oznajmienia księżcy wyro-ku wygnania, wybrano jen. Palomba, który był jego nauczycielem i zawsze okazywał się najprzy-wiaźnianym do jego osoby. Hr. Aquila uchodził za najzdolniejszego między książętami dynastji.

Powszechnie przypisują wygnanie hr. Aquila następnym powodom: książę uganiał się za po-pularnością; ale w widokach osobistych; dla za-pewnienia sobie przewagi w radzie ministrów o-kazywał gorącą miłość dla konstytucji i chciał, tym sposobem, przywiązać do siebie oficerów flo-ty. Wrażając, że obecność króla jest przeszkodą dla wzbudzenia w narodzie ufnosći, przedstawiał gabinetowi potrzebę oddalenia z kraju Francisz-ka II i poruczenia sobie rejencji. Ministrowie z oburzeniem myśl tę odrzucili i książę postyślał nawet ostre wyrzuty. Widząc, że się to nieudało chciał zapalic rozruchy, za pomocą stronnictwa wstecznego. Od pewnego czasu sprowadził na swój rachunek znaczną ilość strzelb i rewolwe-rów; nie było to jednak tajemnym ministrom; skó-ro p. Liborio Romano postrzegł, że się tajemnie od-bywa, rozkazał najskryciej śledzić dalsze postępk i hr. Aquila; doniesiono, że książę polecił przygo-tować kilkanaście tysięcy swoich portretów z na-pisem: *niech żyje rejent!* Ze w umówionej nocy, uzbrojone tłumy miały udać się pod okna pałacu królewskiego i tam tysiącem głosów zanućić śpie-wy pogrzebowe. Straż usiłowała by je rozpedzić, powstał by zgiełk, wśród którego hr. Aquila, przestraszając króla, wymógłby na nim podpisa-nie dekretu rejencji; lecz nim to dokonać się dało p. Liborio Romano już miał w ręku dowody za-machu, udał się więc w nocy do króla, rozbu-dził go, ukazał mu portret *przyszłego rejenta*, o-powiedział wszystkie szczegóły. Król w przera-żeniu rzekł mu: „iż oddaje się w jego ręce.“ Wnet zatem podpisany został rozkaz wygnania.

Z powodu opuszczenia stolicy przez całą wyż-szą szlachtę, tudzież przez najzamożniejszych mieszkańców trzy czwarte sklepów zamknięto, ruch handlowy zupełnie ustał, lud ubogi umiera z głodu i wdycha, aby co najprędzej Garibaldi przybywał; bo jest tego przekonania, że natych-miast chleb odstanie do 4, a mięso do 6 granów.

Listy nadesłane z Neapolu do dzienników fran-cuzkich uzupełniają niektóre okoliczności tyez-cące się hr. Aquila. Kiedy p. Liborio Romano o-trzymał już od króla podpisanie wyroku, chciano ubarwić wygnanie poruszeniem w sprawach rzą-dowych; przesłano więc księżcy następane pi-smo: „Król j. m., zgodnie z widokami rady mi-nistrów i troskliwy o dobro służby swojej kró-lewskiej floty, rozkazuje abyś w. k. w. wsiadł na

my, że oprócz kozaćstwa dostojniejszego, massa ludu noszącej tę samą nazwę pozostawała po z obrębem praw obywatelskich. Zygmunt Au-gust przewodząc dzieło zjednoczenia, nieogłędnie pominął ten węzeł, a Stefan Batory, orga-nizując kozaków militarnie, nie mniej od po-przednika zawinił nieokreśleniem społecznego i ziemskiego stanowiska ukraińskiej ludności wolnej. Opuszczenie to było najistotniejszym powodem płataniny późniejszej.

Początkowe źródło zatargów wypłynęło, jak wiadomo, z awanturnych najazdów kozackich. Nie mając wyraźnej pozycji w Rzeczypospoli-tęj, nie dziw że gmin kozacki szukał w napas-tkach pola dla ruchliwości swojej. Już Stefan Batory, zapobiegając złemu groźnym przykła-dem, hetmana Podkowę ścigać kazał. Rzeczpos-polita nie chciała ani wojen ani podbojów; lecz kozaćstwo, powodowane żądzą rabunku, upęda-ło się na wszystkie strony, pustosząc bez róż-nicy Turcję, Moskwę, Węgry, ziemie niemiec-kie, i plamą pobudek przyćmiewając sławę nieporównanej dzielności swojej. Wierna za-sadzie własnej Rzeczypospolita nie mogła my-sleć o utrzymywaniu wojsk stałych: Kozacy, przeciwnie stanowili żywioł przedewszystkiem wojenny, a nie umiejąc zrobić go obywatelskim, zniewolony był kraj doświadczyć wszystkich wypływających ztąd następstw. Porywy koza-ckiego żywiołu musiały skrzyżować się z myślą ostatecznego powodów nie zabrakło. Ażeby takowe ocenić, wypada zwrócić uwagę na ów-czesny stan Polski.

Po zgonie Zygmunta Augusta, Rzeczypospoli-

ta znalazłszy się bez panującego, mocą wszech-władztwa swojego uchwaliała prawo fundamen-talne, czyli tak zwane pakta, które obierani królowie musieli zaprzysięgać, a których niedo-trzymanie miało uwalniać naród od obowiązku posłuszeństwa. Prawo to zasadnicze uchwały dwa tylko stany, bez współdziałania trzeciego, przez co ów trzeci został jak gdyby unicestwio-ny. Dziełem tym narodowego wszechwładztwa, a następnie ustanowieniem za Batorego trybu-natów, gminowładztwo szlacheckie Rzeczypos-politej bez niebezpiecznych wstrząśnień do-szło ostatecznego wykończenia i dojrzałości zu-pełnej. W tém u chorągwi narodowego stron-nictwa zjawia się człowiek wiekopomnej choć suutnej pamięci, posagowy anachronizm Forum rzymskiego, republikanizm z przekonania, mo-narchista z potrzeby, arystokrata z położenia, Zamojski, którego wniosek, ażeby każdy szlach-cie był wyboreą i obieralnym, zjednał mu wpły-wniejszy, ogromnego znaczenia dla następnych kolei Rzeczypospolitej. Usiłował on przelać Pol-skę w kształty starożytnęj republiki rzymskiej, a postawione od niego założenie wypięrzyło się w prawodawstwie, urzędach i w całej to-warzyskości krajowej. Sejm wyobrazić zaczął Comitia rzymskie, posłowie ziemscy trybunów powołanych do przestrzegania praw ludu, lud stanowiąła szlachta. Trybunskie Veto wynurzy-ło się w zasadzie jednomyślności. Religja pod-niosła się do przewodniczenia wszystkim spra-wom publicznym. Wraz z biskupią urosła władza hetmańska; rozroili się liczne klientele; powaga ojowska, natchniona rzymskimi po-jęciami, rościła prawo do władzy życia i śmierci

zarówno nad dziećmi jak i nad poddaństwem, ponizonym w myśli szlacheckiej na szczebel niewolnictwa.— Pojęcia te nie zdawały się w niczem uchybiać zasadom Rzeczypospolitej, lecz mimowiednie torowały ścieżki dla możno-władztwa, które opanowawszy najzaszczytniej-sze godności, poczęło się łamać w stronnictwa i osobistemi zajściami rozrywać myśl obywatel-ską narodu. Odtąd zaciera się pomiędzy szlach-tą wyrozumiałość braterska; roszczenia wła-dzy i nietolerancja, przez Rzym wywoływana, bruzdzą coraz gwałtowniej. Niebawem przysz-ło do konfederacji i wojny domowej. Rokosz występujący w sprawie narodu przegrany, kli-ka Jezuitów i facki dworskiej ostatecznie zna-ga stronnictwo dyssydentów i ludu. Jedyną korzyścią wyniesioną z tych oplakanych zatarg-ów była zasada konfederacji wprowadzona w polityczną prawność narodu.

Od chwili rozproszenia rokoszaków Guz-owskich rozpoczyna się zwłchnienie myśli i dzie-jów narodowych. Religijne stronnictwa, oży-wiane podmuchem zabiegów politycznych, uz-brajają się i fanatyzują. Duch narodowy, opęta-ny nietolerancją, pozwala się usidlić w jezu-ickie widoki, które zaprawiając umysł szlachecki do gorączkowego bezładu, wprowadzają takowy na pole stronnicej szarpaniny i obłąka-ną wychowaniem swoim potęgę oddają na pa-stwę polityce rzymskiej. Żarliwość oplakanej unji Brzeskiej wywołuje gwałtowny opór. Lud rozogniony przesładowaniem burzy się i do okrutnych gotuje się wstrząśnień. Prawodawstwo, co do litery nieruchome, wyklada się duchem odmiennym, który ogłasza katolickie wyznanie

za panujące i domaga się uchylenia każdego in-nego. Napróżno zasada narodowa usiłuje oca-lić niepodległość kościoła polskiego, tolerancję różnowierców, polityczne z nimi braterstwo; cudzoziemskie knowania, tajemnie kierowane od Zygmunta III, rzucają wszędzie odmet, a-narchję, przesładowanie. Nieprzyjazna żywio-łowi narodowemu arystokracja odzyskuje powo-li stracone stanowisko, wycieńczając Rzeczpos-polite ambicją i poządliwością swoją. „Nie chcemy więcej kraju, mawiali panowie, nie chcemy króla zbyt potężnego, ni zbyt dzielne-go, ni zbyt mądrego; chcemy hojnego i wspania-łego jak my; ziemia nasza wyborna, a gdy nas nie zawodzi, lepiej nam żyć w nieładzie aniżeli w porządku; a jeśli gospodarujemy źle, niema się co kłopotać o ruinę, dzięki przywile-jom naszym; to też nie mamy ochoty przyczęć się o rzecz naszą. Żyjemy chwilowo, nie oba-wiając się przyszłości; posiadanie dóbr jest przypadkowe, wszelkiemu rodzajowi wypadków uległe; ale szlachectwo jest wieczyste, ono jest bogactwem i siłą kraju, a kto dołoży sta-rania by go dochował, podźwignie je sprawą u-rodzeniu godnie odpowiadającą...!“ Panowie zagarnęli naczelnę obywatelstwo w narodzie, a pod ich ezarodziejskim pięcikiem sprawa publi-czna przybrała charakter wiekuistej walki stronnictw, zasad, namiętności, gdy tyle rozja-trzonych żywiołów wymagało największego sku-pienia, ażeby odwrócić zagrażający wybuch społeczny.

(d. c. n.)

tychmiast na parostatek *Stromboli*, gdzie znajdują się zapieczętowane instrukcje, które w. k. w. będzie mógł otworzyć w odległości 20 mil od lądu, a później uskuteczyć poruczenia odnoszące się do floty królewskiej. Udzielał w. k. w. to postanowienie z rozkazu królewskiego.

„Podpisano Garofolo.“

Dzienniki umieściły notę podyktowaną generałowi Palumbo, w której hr. Aquila protestuje przeciw potwarzom, rzuconym na niego i upewnia o swojej niewinności; tudzież pisany przezeń list przed odjazdem do króla. Obadwa te pisma nie zawierają żadnych bliższych szczegółów, mogących wyjaśnić co w całej tej sprawie jeszcze jest ciemnego.

Hr. Syrakuzy podobnie opuści Neapol; w skutek układu z królem Wiktorem-Emmanuelem i uznania jednności włoskiej, hr. Syrakuzy przyjęty jest do składu królewsko-sabaudzkiej rodziny i na zawsze ma zamieszkać Piemont.

W Neapolu jednostajna niepewność, król mający w ręku wojsko i skarb, zdaje się, iż postanowił bronić swojej korony do ostateczności. Twierdzą sw. Elma jest pełna bomb i jeśliby stolica była opanowana przez powstańców lub Garibaldi, czeka ją los Palermo. Mówią, że admirał Mundy, tudzież inni dowódcy okrętów cudzoziemskich, otrzymali polecenia swych rządów nie ścisłania króla w sposobach, jakich użyć zechce do odporu; cokolwiek bądź, Franciszek II, na wszelki przypadek, kazał przenieść na statek zwany *Arthur* 30 milionów dukatów i moc kosztowności. Doniesienia o Garibaldi tak są sprzeczne, iż nie z pewnością powiedzieć się o nich nie da.

P. Liborio Romano, minister spraw wewnętrznych, uprzedził okólnikiem wszystkich rządów prowincji, aby przy wyborach unikali wszelkiego wpływu na wyborców, aby starali się im wytlumaczyć, iż gabinet nie narzuca im kandydatów, jedynym jego życzeniem jest, aby kraj wysłał na parlament ludzi uczciwych, szczerze pragnących jednności włoskiej i utrzymania konstytucyjnej neapolitańskiej monarchii.

Zewsząd zbiegają się do Neapolu wiadomości, że ochotnicy Garibaldi, którzy w małych oddziałach powysiadali na ląd stały, szerzą powstanie; na odbytej z tego powodu radzie uchwalono, aby nie dając się zwieść temu podstępowi dyktatora, sił nie rozpraszać, prowincje zostawić tymczasem ich losowi, wszystkie zaś siły skupić w stolicy i okolicach i bronić jej jako klucza całej monarchii. Król objął główne dowództwo, jen. Pianelli spełniać będzie przy nim obowiązki naczelnika sztabu, brat królewski hr. Trani, dowodzi pierwszym bataljonem strzelców pieszych gwardji, drugi brat hr. Caserty, oficer artylerji pierwszą baterją gwintowaną.

WYPRAWA GARIBALDIEGO.

Dnia 10, Garibaldi z balkonu swego mieszkania, przemówił w Messynie do zgromadzonych mieszkańców w następujących słowach: „Powinność moja wyzywa mnie gdzie indziej, muszę oddać się od was, o Sycylijo. Czas już, aby dziś Sycylja pomyślała stanowczo i dzielnie o własnej obronie. Tak jest, odtąd powinniście bronić się sami przeciw każdej napaści. Uczyniłem dla was tyle, ile mogłem; dziś Włochy chcą, abym was w inną stronę udał. Dyplomacja nie zdołała mi zatrzymać, nie wejść z nią w żadne układy.“

Dnia 12 zrana odpłynął. Jen. Sirtori uwiadomił o tem przez poniższy rozkaz dzienny: „Z Latarni 12 sierpnia.

„Oficerowie i żołnierze siły zbrojnej lądowej i morskiej, generał-dyktator opuszczając na krótki czas główną kwatery, zostawił mi następujący rozkaz:

„Generale Sirtori, zmuszony oddać się na kilka dni, zostawia ci dowództwo sił lądowych i morskich.“

„J. Garibaldi.“

„Oficerowie i żołnierze największe moje prawo do waszej ufności jest ufnosć położona we mnie przez męża, któremu winniście najszlachetniejszą waszą natchnienią. Myślę, że będziecie mi posłusznymi, tak jak samemu generałowi Garibaldi.

„J. Sirtori, naczelnik generalnego sztabu.“

Rzecz prosta, że i przemowa dyktatora i rozkaz dzienny jego namiestnika, otwierają najrozsądniejsze pole domysłom, ale i to pewna, że nikt dotąd nie podniósł nawet krawędzi tej tajemnicy osłony, którą dyktator okrył swe kroki. P. Bertani przybył do Messyny, widział się z dyktatorem, nikt atoli nie wie co z sobą mówili. Rozbiegła się tu po ręku odezwa towarzystwa *Naród Uzbrojony*, którego Garibaldi jest prezydentem, a Bertani wice-prezydentem, znajdując się w niej, między innymi, następujące wyrazy: „Generale uczyniłeś pierwszy krok olbrzymi. Naśladuj homerycznego Neptuna. Uczyń krok drugi, następnie trzeci, który cię wprowadzi na kapitol. Stamtąd powiedz ziemi Włoskiej: Powstań i wypędź cudzoziemca! i nie zatrzymuj się aż dopóki Wenecja i Alpy tyrolskie nie zostaną znowu Włoskimi, dopóki nie będzie podpisany w Rzymie pakt swobody i wolności włoskiej.“

Wiadomości z Sycylii są dobre. Garibaldi pisał do komitetu Genuńskiego: „Ustalitem w Sycylii rząd *Silny i gminowładny*.“ Depretis i Crispi są w doskonałym porozumieniu, z największą działalnością zajmują się wewnętrznym urzędowaniem.

Dziennik urzędowy Sycylijski, zbijając rozpowszechniane potwarze, że Garibaldi chce zaprowadzić w Sycylii rząd republikański, umieszcza następujący wywód słowny przysięgi, jaką każdy z wyższych urzędników, obowiązany jest złożyć w ręce prodyktora: „W imieniu Wiktora-Emmanuela króla Włoch. Roku 1860 sierpnia, 9 dnia w Palermo. Przed nami Augustynem Depretis, prodyktatorem, mającym przy sobie sekretarza stanu w wydziale sprawiedliwości stanął N. N. w moc dekretu 3 dnia....., który mając wykonać przysięgę na wierność królowi Wiktorem-Emmanuelowi i Statutowi, spełnił ją w następujących słowach, położony prawą ręką na ewangelji: Prисяgam być wiernym J. k. m. Wiktorem-Emmanuelowi, zachować szczerze

N. 65.

statut i prawa państwa i spełniać moje obowiązki, w jedynym widoku dobra nierozdzielonego z dobrem króla i ojczyzny. Po spełnieniu czego spisany został niniejszy wywód słowny.“

„Prodyktator Depretis.“

Dziennik *la Patrie* donosi, że Garibaldi zawiązał d. 17, do Cagliari i że wojska wyprawy, pod jego rozkazami, miały się wnet z nim połączyć: *Gazeta zaś Turyska* oznajmuje, że d. 15 Garibaldi znajdował się na wyspie Magdalenie. Wypłynął z niej w kierunku Sycylii i musi teraz być w Palermo, Cześć ostatniej wyprawy, widzianej na wodach sardyńskich, musiała już przybyć do Sycylii. Druga część pośpiesza bezpośrednio z nią i ochotnicy dziś wypływający mają też same przeznaczenie.

Parostatek *Veloce* d. 12 przybył do portu Latarni, zabrał 800 do 900 ludzi i wysadził ich na brzegu kalabrijskim, kilkakrotnie powtórzył też drogę tak, że liczba ochotników, znajdujących się już na lądzie, dochodzi do 5000. Strzały działowe słyszano tegoż d. o godzinie 4 w kierunku twierdzy Scylla.

W Mediolanie, na drzwiach domu, w którym odbywały się zaciągi ochotników do Sycylii, przybito następujące ostrzeżenie: „Z wyższego rozkazu, *nadesłanego z Genui*, dnia wczorajszego, zapisywanie się ochotników ostatecznie zamyka się. „Mediolan, 15 sierpnia 1860.

podpisano „Komitet.“

To ostrzeżenie napisane na papierze małej ręki, za cały znak urzędowy ma pieczęć na laku mediolańskiego komitetu.

Dziennik *Times* czyni następujące uwagi o położeniu sprawy włoskiej: „W obecnej chwili, a nawet w mniéj lub więcej dalekiej przyszłości, dola Włoch zależy od stanowczych przedsięwzięć Garibaldi i stronnictwa, które wyobraża. Wiemy gdzie poczuli, pragnęlibyśmy wiedzieć gdzie zamysłają skończyć. Gdybyśmy mogli otrzymać odpowiedź na to pytanie, byłoby zbytecznym układanie horoskopu półwyspu. Istnieją 4 potęgi, których zdanie będzie miało więcej wagi w rozstrzygnięciu przeczności ziemi włoskiej. Francja, Piemont, Austria i ruch rewolucyjny, wyobrażony przez Garibaldi, mają zupełnie prawo wejść do rachuby i każda z nich może wpłynąć na chwilowe rozstrzygnięcie. Myśl federacji włoskiej, pod zwierzchnictwem papieża, odbijająca się tak szeroko w umowach w Villafrańca, zdaje się być ostatecznie i bezpowrotnie zaniechana. Od czasu objęcia przez jedno państwo całych Włoch północnych i Legacji i od czasu przyzwolenia wielkich mocarstw na skruszenie jarzma papieskiego w Romanji, od czasu nakoniec, w którym rozbrat ludności neapolitańskich z Burbonami stał się nieprzejednanym, wszelka nadzieja utworzenia federacji włoskiej, opartej na porządku rzeczy widocznie należącym do przeszłości, rozwiła się w nicieść. W ostatnich walkach, Włochy odniosły tę wielką korzyść, iż wszystkie składające ją części dobiły się solidarności i postanowiły, albo triumfować, albo zginąć wspólnie. Stało się oczywiście, że we Włoszech nie istniała żadna potęga dość przeważna, aby mogła osnuć systemat związkowy i jeśliby półwysp był zostawiony samemu sobie, wszystkie jego dążenia zlewały się w chęci dojsca do jednolitego rządu. Mimo całej swe pragnienie pokoju, mimo całej wyrzeczenie się, przynajmniej w obecnej chwili, mieszania się w wewnętrzne sprawy nie należących do niej krajów włoskich, Austria dowiodła i w umowach w Villafrańca i, dobitniej jeszcze, w Zurich, zgadzając się na zmiany owych umów, że odstąpiła przyczynionej z razu opieki książętom Parmy, Modeny i Toskanji. Zdawało się oczywiście, przynajmniej wtenczas, że Austria wyzwała się wszelkiego udziału w sprawach włoskich, wyjąwszy Wenecję i że postanowiła, z rzeczywistą, lub udaną obojętnością, spoglądać na wstrząśnienia państw, które stały się dla niej zupełnie obcemi. Z drugiej strony, Piemont miał wszystko do zyskania na polityce połączeń, byleby tę politykę prowadzono tak żręcznie, aby Austria nie znalazła w niej powodu do obaw i aby część posiadłości kościelnych, zajmowanych przez Francję, była szanowana. Zdawało się więc, iż nie nie zachodziło nieprzejednanego w widokach Austrii i Piemontu. Położenie było jasno określone, nie było widocznych powodów do przekroczenia tych obrębów. Położenie Francji było nierównie zawikławsze, ze względu na jej krętą politykę, bo nie łatwo jest odgadnąć powody, które skłoniły cesarza do odbycia oręża na wyzwolenie Włoch. Jakikolwiek były jego podbudki, nie sądzimy, aby do nich wchodziły główne i najwidoczniejsze następstwo jego praktyki t. j. zmiana na szali władz w Europie. W stanie rzeczy istniejącym przed ostatnią wojną, Włochy były tylko wyrazem jeograficznym. Austria zbyt była przeważna, aby pozwolić książętom włoskim wywierać jakikolwiek wpływ na sprawy europejskie, rzeczeni zaś książęta byli dość niezależnymi, aby ktokolwiek mógł im wzbronić dopomagania środkami materialnymi siłom cesarstwa austriackiego. Wszakże, skoro Włochy połączyły się pod jednym zwierzchnictwem, wnet utworzy państwo niepospolitą siły i ta okoliczność zasługuje na całą uwagę Europy.

Wiktorem-Emmanuel ma dziś 12 milionów poddanych; dodając Neapol, będzie miał przeszło 20 milionów. Francja, rzecz prosta, nie chciałaby widzieć wzrosnąć się takiej potęgi pod swoim bokiem, lecz, z drugiej strony, nie okazuje najmniejszej chęci do rozrabiania tego, co działała. Cesarz chciałby upokorzyć Papieża, ale nie chce zabić papieża; i ta właśnie okoliczność, niekiedy okazuje jego politykę w pewnym stanie chwiejności. Sądzimy wszakże, że nie nie zada kłamstwa naszemu twierdzeniu, iż cesarz postanowił zostawić Włochom wszelką wolność w dokonaniu wyzwolenia swej ziemi. Austria i Prusy, ze swej strony, porozumiewały się w Cieplich i stanęło na tem, że dopóki Wenecja nie będzie napastowana, wstrzymają się od wszelkiego wdania się w sprawy włoskie, lecz, w razie napaści

na tę austriacką prowincję, wspólnymi siłami bronić jej będą.

„Jakież więc są zamiary Garibaldi i uosobionej w nim rewolucji? Nic o tem nie wiemy; ale, sądząc z dochodzących nas wiadomości, patrzyśmy na nie z większą obawą, niż nadzieją. Mówią, że zdobycie Sycylii uważa tylko jako wstęp do zdobycia Neapolu, a połączone siły Sycylijskie i neapolitańskie, jak czynnik wywołania ojcowizny św. Piotra, nawet i samego Rzymu, z pod władzy papieskiej. Skoro raz zostanie władzą Włoch południowych, zamierza sobie, jak twierdzą, nastąpić na cesarstwo austriackie, najpodobniej do prawdy, wywołując rewolucyjne ruchy w Węgrzech i nie schować miecza do pochów, póki Włochy, włącznie z Wenecją, nie uznają berla Wiktora-Emmanuela. Jeśli ten zamiar odznacza się śmiałością geniuszu, grzeszy też jego zapamiętałością. Co do nas, nie sprzeciwimy się postępowi Garibaldi, posuniętem do najdalejzych granic, dopóki znajdzie przed sobą jedynie opór włoski. Niech obali z tronu i króla neapolitańskiego i Papieża; jeżeli ich ludy, tą drogą wyzwolone, postanowią złączyć się z poddaniymi Wiktora-Emmanuela, ani słowa na to nie powiemy, wyjąwszy, iż lękałbyśmy się, aby nie powstała stąd potęga, złożona z tak sprzecznych żywiołów, iż musiałaby, dla stania się jednolitą powierzyć się przeważnej sile władzy wykonawczej i wyrzec wszelkiej nadziei rządu reprezentacyjnego, w znaczeniu jakie przywiązujemy do tego wyrazu.

„Garibaldi może tego wszystkiego dokonać, bez ściągania na Włochy zbrojnego wdania się Francji, lub Austrii. Niech na tem zaprzestanie, a nie płoną może mieć nadzieję przekazania potomności imienia, które zająszenie obok starożytnych imion Epaminondas i Arata i obok imion Tella i Waszyngtona w dziejach nowoczesnych. Ale skoro dalej pójdzie, wnet przyjdzie mu walczyć z zasobami, karnością i mężstwem wojska, w obec którego jego siły i doświadczenie jak dym się rozpierzchną. Walka jest nierówna. Jeżeli Austria ma stanąć z Wenecją po jedną stronę, Garibaldi zaś i całe dalsze Włochy, po drugiej, powodzenie może przydać jeszcze gałązkę do jego wawrzynów, ale kłeska grozi mu ostateczną zgubą. Chyba że Garibaldi potrafiłby wstępny bojem opanować te straszliwe twierdze, przed którymi cofnął się cesarz Francuzów, na czele swych zwyciężczych legionów. Garibaldi, choćby wspierany wszystkimi siłami króla piemontkiego, byłby z kolei odparty, wzytu z jednego miasta po drugim, z jednej prowincji po drugiej, tak iż nie pozostałoby nic więcej z wielkiego pomnika Włoch włoskich, prócz chwały jego wzniesienia i hańby upadku.“

Rozruchy wybuchły w Bronte, gminie sycylijskiej, liczącej 12000 ludności. Pospolstwo rzuciło się na przywłaszczanie ziemi należące do spadkobiercy Nelsona i zabiło rządzącego zawiadującego tem dobrami. Oddział wojska, udający się do Messyny, otrzymał rozkaz iść na Bronte i przywrócić tam porządek. Jen. Bixio dowódca tego oddziału, skoro stanął na miejscu, zapowiedział, aby natychmiast hersztów wydano, inaczej, za każdą godzinę zwłoki, gmina zapłaci 30 dukatów. Wnet 14 głównych wicherzycieli przyprowadzono do obozu; sąd wojenny skazał ich na śmierć, natychmiast też zostali rozstrzelani. Z temi rozruchami w Bronte, jest w związku uwięzienie oficjała archidiecezji messyńskiej, księdza Papardo i oddanie pod sąd majora węgierskiego p. Mayer, oskarżonego o strzelanie na lud. Wyrok skazał go na rok więzienia.

Garibaldi opuścił Cagliari z rana 18, na czele oddziału złożonego z 5000 ludzi. Około tegoż czasu, dwa statki wojenne piemontskie: fregata parowa *Constituione* i parostatek przewozowy *Tanaro*, krążyły na wysokości wyspy Sardynji. Na ich pokładzie znajdowały się dwa bataljony bersaglierów. Utrzymują, że dowódcy tej siły poruczone nie dopuścić wyładowania ochotników w Corneto, w posiadłościach papieżkich.

Rozeszła się wieść, że przedsiębrane uzbrojenia w Piemocie zniewoliły hr. Cavour do odwrotu z Sycylii wszystkich oficerów piemontskich. Usiłowania dyktatora wyłożone są na zdobycie nadmorskiej twierdzy Scylla; dopóki bowiem znajduje się w ręku Neapolitanów, obroty po ciasninie messyńskiej są nadzwyczaj niebezpieczne. Missori trzyma się w górach, około Aspromonte i czeka na hasło Garibaldi do działania z nim współczesnie; w obozie Latarni wszystko jest w najwzmożonym ruchu: jeden z najzdolniejszych artylerzystów Assanti, siostrzan jen. Wilhelma Pepe urządził pontony i działa do wykonania rozkazów wodza. Bryg pływająca z Malty do Sycylii z bronią i zapasami wojennymi, wpadła w ręce Neapolitanom; z 13 ludzi, z których składała się załoga, 4 wzięto w niewolę, 5 ocaliły łódzie Garibaldi, los 4 innych niewiadomy. Obawy o tem co się stało ze statkiem *królowa Angielska*, który wiozł 16 dział gwintowanych i 22000 strzelb, znikły, okręt d. 15 szczęśliwie zawiął do Messyny.

FRANCJA.

Paryż, 20 czerwca. Cesarz Napoleon, zważywszy niedogodności, na jakie narażeni bywają posłowie francuzcy, w różnych stolicach Europy, pod względem przywoitych mieszkań, rozkazał ministerstwu spraw zagranicznych zająć się kupnem, lub zdudowaniem pałaców na poselstwa w Londynie, Berlinie, Wiedniu i t. d. aby przedstawiciele Francji odpowiadali wielkości narodu, nad którego sprawami czuwają w krajach obcych.

Grono pań z najwyższych sfer towarzystwa paryskiego, pragnąc okazać wdzięczność emirowi Abdel-Kaderowi, umyśliło złożyć mu w darze wspólną szablę, której wykonanie poruczone pierwszemu dziś artyście świata w tego rodzaju robotach p. Froment-Meurice. W rycerskim ręku emira, ta szabla będzie i upominkiem wdzięczności i opiekuńczym orężem czci i życia chrześcijan na Wschodzie.

Zapewniają, że wkrótce odpłynie pierwszy oddział zasilek dla korpusu wojsk francuzkich

znajdujących się w Chinach pod dowództwem jen. Montauban. Rzezonny oddział uda się drogą przez Aleksandrię i Suez.

Pełnomocnicy wielkich mocarstw zebrałi się d. 18 sierpnia w ministerstwie spraw zagranicznych i zamienili protokół, ułożony d. 3 tegoż miesiąca, na ostateczną konwencję, obejmującą warunki wyprawy syryjskiej. Jedno tylko posiedzenie miało miejsce; zatwierdzono na niem całą czynność i konwencja została podpisana.

Cesarz udzielił posłuchanie panu Manna, który wracając z Londynu zatrzymał się w Paryżu. Poseł neapolitański okazał się wielce zadowolonym z przyjęcia, jakiego tu doznał, zwłaszcza, porównując łaskawość cesarza Francuzów z oziębłością lorda John Russel. P. Manna upewnia, że położenie Neapolu nie jest tak rozpaczone, jak twierdzą; gwardja narodowa i wojsko gotowe są czynić swą powinność w obronie rządu.

Parostatek pocztowy *Ameryka*, mający na swym pokładzie jen. dywizji Beaufort d'Hautpoul tudzież oficerów jego głównego sztabu przybił d. 15 sierpnia do Bejrutu.

Dziennik *Tydzień Religijny* donosi, że składki na wsparcie chrześcijan syryjskich zebrane po kościołach paryżkich, do d. 16 sierpnia, wyniosły 557,483 fr. i 40 c.

Dnia 21 sierpnia. Przybyli do Paryża margr. de Moustier, poseł francuzki w Wiedniu, ks. de la Tour d'Auvergne, poseł w Berlinie. Hr. Kiszielew wyjechał do Baden-Baden, ks. Metternich do Czech; są to wszystko skazowki, że dyplomacja nie obawia się niespodzianych i prędkich politycznych zawiązań. Nawet nota, przesłana z Paryża rządowi piemontskiemu, a doradzająca mu ostrożność w postępowaniu, nie ma stanowczego znaczenia. Cesarz od początku wraża Wiktorem-Emmanuelowi zasady polityki umiarkowanej.

Hr. Aquila nie zatrzymując się w Paryżu, udał się w dalszą podróż do Anglii.

Cesarz, na czas nieobecności swojej, poruczył dozór następcy tronu sędziemu p. Vaillant, wielkiemu marszałkowi pałacu cesarskiego; przez czas spełniania tego zaszczytnego obowiązku, marszałek zasiadać będzie w radzie ministrów. Generał-adjutant Roland dodany jest do pomocy.

Dnia 18 sierpnia, rozpoczęły się wybory merów i radców po gminach całej Francji. Polityka jest zupełnie temo ruchowi wyborczemu obca, ale tem silniej objawiają się w nich potrzeby miejscowe i myśl panująca ludu w nadaniu im właściwego kierunku; według wszelkiego podobieństwa do prawdy, żywił rolniczy wzmnie górę nad przemysłowem; do składu rad gminnych wejdą, po największej części, stronnicy rządu, który rozwijając postęp materialny, chciałby podobnie rolnictwu dać pierwszeństwo.

ANGLJA.

Londyn, 20 sierpnia. Dziennik *Ranna Poczta* pisze: Obdarzono nas następnym wyjątkiem z pułafalego listu z d. 13 sierpnia, pisanego przez p. Cobden do jednego ze swych przyjaciół, mieszkających tu w Anglii. Jesteśmy upoważnieni do jego ogłoszenia: „Nie mam żadnego powodu do powątpiewania, aby poruczone mi rokowanie nie miało być tu (w Paryżu) doprowadzone do zadawalających wypadków; aż dotąd, na każdym kroku, znajdowałem szczerą i uczciwą ze strony rządu francuzkiego, we wszystkich moich z nim stosunkach, gdy tymczasem wszystko co mogło zwichnąć, zawiadła i zmylić też stosunki oraz wszystkie doznane trudności, spadało na mnie z brzegów angielskich. Nic we mnie więcej nie wzbudza ekliwizji jak podłość i br. k. zasad uczciwych w naszych ludzich politycznych. „Ważyc wszystko za chwilowy okrzyk, mogący zapewnić zwycięstwo nad politycznymi przeciwnikami,“ zdaje się być ich hasłem. Zobaczycie, że najdalej za parę lat, wszyscy nasi ludzie polityczni najgorzej dobijają się będą o przyznanie im tej zasługi, że byli zawsze wiernymi traktatowi z Francją. Paragraf, który mi wskazujesz, a który powtarza jedną z moich rozmów, jest jedną z tych zuchwałych sprawek szpiegów podsłuchujących pod drzwiami, tak dobrze znanych w dziennikarstwie amerykańskim. Wiele myśli znajduje się w rzeczonem paragrafie zgodnych z tem co *myślałem*; ale przysięga nie mogę, czy w poufnych rozmowach wyraziłem się w przytaczany sposób, bo nikt nie może oczekiwać aby go pociągano do odpowiedzialności, za poufne rozmowy. Kara przegierza, lub tortury powinny być odnowiona na tych, co ogłaszają po dziennikach lożne uwagi, rzucane niekiedy w poufnej rozmowie, w której często się coś mówi dla wywołania odpowiedzi, lub aby słuchacz nie zasnął przy zbyt poważnym roztrząsaniu jakiegoś przedmiotu. Nie, bynajmniej nie pomogalem cesarzowi w układzie jego broszury o wojsku i flocie angielskiej; daję na to słowo, chociaż w Anglii krąży ogrom kłamstw systematycznych o uzbrojeniu Francji. Przypomnisz sobie zapewne te miłą panią, właścicielką domu, zamieszkanego przez p. Nolley, która wyrzekła: „Biedny John Bull, kiedy mu chcą wyłudzić pieniądze, straszę go nami: „Wstyd mi tej dziecinnej głupoty, z jaką Anglicy dają się oszukiwać we wszystkim co się tyczy Francuzów. Postrzeżesz w krótko w duchu publicznym wielką i rzeczną reakcję. Zdrowy rozum, wsparty ogłoszeniem nowej taryfy francuzkiej, położy koniec strachom.“

Powyższy list p. Ryszarda Cobden, napisany był z następnego powodu: Wiadomo, że ten mąż stanu najgłówniejszy sprawca traktatu handlowego, jest angielskim komisarzem, przy rządzie francuzkim, dla doprowadzenia tegoż traktatu do skutku. Mieszkać w Paryżu i patrząc z bliska na postępowanie cesarza, który go do poufałości z sobą przypuścił, nieraz obrażał się na kłamliwe zamiary, jakie mu przypisywano i w listach do swych przyjaciół, tudzież w rozmowach, miewanych z Anglikami, wiedzającymi Paryż, nie tał swego oburzenia. Owoż, wyjątki z tych listów i sprawozdania z oderwanych rozmów, zapewne zdradziecko z sobą zbliżonych, ukaza-

ły się w dziennikach angielskich, w których usiłowano sir Ryszarda Cobden wystawić jako zbalamuconego, lub przekupionego napoleońskiego zwolennika. Z tego to powodu p. Cobden, z taką goryczą odzywa się o ludziach politycznych swego kraju; zaprzeczyć jednak nie można, aby w tym co pisze, nie było wiele słuszności.

Dziennik Times zawiera szczegóły uzbrojenia przedsięwziętych przez rząd angielski na wyspie św. Heleny. Trudno domyślić się, jaki jest cel zasilania środków obrony na tym odległym stanowisku państwa W. Brytanji.

Dnia 21 sierpnia. Na posiedzeniu izby gmin p. Monsell zarzucał lordowi Palmerston, iż oskarżał Maronitów, że w ostatnich krwawych wypadkach syryjskich, byli stroną zaczepną.

Lord Palmerston odpowiedział co następuje: „Żałuję że szanowny członek wznowia ten przedmiot. Odwołując się do papierów, złożonych w parlamencie, ku prawdziwemu mojemu zmartwieniu, wystąpił jako rzecznik rozbioru Turcji, zapomniał tylko powiedzieć, któremu z europejskich mocarstw chce to państwo oddać. Nie mówię, że niem obdarzy Anglię; ja zaś powiem, że są niesłychane trudności i ogromne zarzuty przeciw narzuceniom komukolwiek podobnego ciężaru. Bez wątpienia, skargi, któreby zaniesie należało na rząd otomański, są niewyczerpane, a jeżeli, mimo to, jestem za utrzymaniem cesarstwa tureckiego, nie wynika to bynajmniej ze szczególnej miłości dla tureckiego plemienia; wszakże, cokolwiek uważnie zastanowił się nad trudnościami rozbioru tego państwa, nie może nie przyznać, że ten krok wywołałby wojnę powszechną w Europie, co byłoby szczególnież zgnębnem dla pomyślności naszego kraju. Dziwi się przeto, że szanowny członek podniósł to pytanie, a nie chciał być dość otwartym powiedzieć, któremu państwu europejskiemu chciałby oddać Syryję. Dobrze by też zrobił, mówiąc nam, jakiemu innemu mocarstwu przetrząsa Konstantynopol. W dalszym rozumowaniu różnym przyczynom przypisuje obecne nieszczęścia, nakoniec wyrzucił mi, że powiedziałem, iż Maronici pierwsi rozpoczęli walkę. Gdyby chciał bliżej rozczłapać się w papierach, złożonych izbie, znalazłby, że lord Cowley, w rozmowie z p. Thouvenel, usłyszał z ust jego toż zdanie. Wprawdzie krążyły po Wschodzie głuche wieści, że na wiosnę miało nastąpić to, co się na nieszczęście ziszcilo. Maronici przewidywali rzeź chrześcijan i zawczasu opatrzyli się w broń, strzelby, proch i ółow. Kto im dostarczył tych przedmiotów, nie wiadomo, to pewna, że nie Anglija; na targu zaś bejruckim zakupiła takiej ilości nie mogli. Owoż istniał w Bejrucie komitet pod przewodnictwem maronickiego biskupa. Postanowiono na nim wygnąć z jednej wsi, wspólnie zamieszkałej przez Maronitów i Druzów, wygnąć, mówię, tych ostatnich. Walka wybuchła, postępowanie władz tureckich było podłe, postępowanie wojska tureckiego bezcerne i Fuad-pasza kazał już uwięzić kilkaset niegodziwych urzędników. Wszystko to jednak nie usprawiedliwia rozbioru Turcji; a mianowicie nie uchyla tych niesłychanych trudności, któreby z powodu rozbioru mogły wtrącić Europę w odmęt krwawej i nieskończonj wojny.“

Starania p. Edwarda Styles o zaciągnięcia ludzi i zbieranie składki dla Garibaldiego idą pomyślnie. Bataljon 800 ludzi już jest uzupełniony; składki wyniosły 5860 fun. ster. oprócz 3000 gwineów, żądanych na cel szczególny. Na rogach ulic drukowane obwieszczenia wskazują miejsca, w których, oprócz bióra garibaldystowskiego, można składać ofiary. Na jutro (22) zapowiedziany jest ogromny miting, na który zaproszono członków parlamentu i inne osoby wyższego społeczeństwa. „Skwapliwość, z jaką i ludzie i pieniądze płyną, jest najlepszym dowodem społeczeństwa narodu angielskiego dla sprawy włoskiej.“

A U S T R J A .

Wiedeń, 19 sierpnia. Gabinet austrijski umieścił w Gazecie Dunajskiej; następnie oznajmił: „Dzienniki zagraniczne z wielkiem wyżejżeniem krasomówstwa, starają się dowieść, że Austria przelała rządowi piemonckiemu apominalną notę. Co do nas jesteśmy upoważnieni do zadania kłamstwa tej wieści, którą już i jeden z dzienników turyńskich za fałszywą uznał; niewahamy się dodać, że pogłoska o tej upominalnej nocie wymyślona była w celu obrótów giełdowych.“

Dnia 20 sierpnia. Cesarz powrócił z cesarową z Possehofen do Schönbrun, gdzie najjaśniejsi państwo zabawią do końca września.

Wesele hrabianki Ilony Batthyani, córki Ludwika, prezesa rady ministrów w Węgrzech, w 1848, zgładzonego haniebną śmiercią, przez rząd austrijski, dało powód do patriotycznego objawu. Młoda hrabianka oddała swą rękę hrabiemu Gyula Kejliewicz, synowi wielkiego podskarbięgo korony węgierskiej. Ogół mieszkańców rad był ze zrzecności okazania, jak pamięć Ludwika Batthyani jest dla narodu świętą.

Zadnych ważnych politycznych wiadomości dzienniki wiedeńskie nie zawierają; wkrótce atoli posiedzenia rady państwa zajmą na nowo uwagę powszechną.

P R U S Y .

Berlin, 19 sierpnia. Minister wojny jen. Roon, został wezwany przez telegraf do Ostendy, gdzie znajduje się ks. rejent. Wnet najrozmialsze wieści szerzy się poczęły o przedmiem wystąpieniu wojsk pruskich w sprawie włoskiej. Chwila rozważa wystąpiła do okazania całego nicstwa tego rodzaju domysłów. Rzeczywisty powód do wezwania ministra, ma związek z nowymi postanowieniami drugorzędnych państw niemieckich w Wuerzburgu, w rzeczy organizacji siły zbrojnej niemieckiej. Wiadomo, że Prusy podawały następny tryb jej urzędowania: aby sejm wyrzekł, jakie państwa drugiego rządu mają poddać kontyngensa swoje pod dowództwo Austrii i jakie znowu pod dowództwo Prus. Smo z siebie rozumie się, że skoroby uchwała sejmików mocarstw, nie tylko podczas wojny, ale i podczas pokoju rozciągnęłoby swą władzę nad kontyngensami, a to z powinności głównie dowodzącego,

obowiązanego czuć, aby kontyngensa były zawsze pełne, należycie uzbrojone i wyćwiczone. Dotąd, rady Prus nie mogły być spełnione, gdyż Austria ciągle podaje Prusy w podejrzenie, sprzeciwiała się ich przyjęciu, większość zaś sejmku, zastawiając zdanie Prus na stronie, głosowała za utrzymaniem składu wojska związkowego na dawnym stopie, w razie zaś wojny za poruczeniem dowództwa nad niem cesarzowi austrijskiemu. Teraz, na zjeździe cieplickim, Franciszek-Józef ustąpił pierwszeństwa w dowództwie ks. rejentowi, jako starszemu wiekiem, ale państwa drugorzędne zebrane w Wuerzburgu, widząc i w jednym i w drugim składzie rzeczy, grożące sobie niebezpieczeństwem, wyrzuciły ich z władzy nad wojskiem, uchwały, że kontyngensa całych Niemiec, wyjąwszy austrijskich i pruskich, będą, w czasie pokoju, pod rządem swoich panujących, w razie zaś wojny, sejm wybierze głównie dowodzącego, pod którego rozkazy pójdzie siła zbrojna całych Niemiec. Owoż dla rozwikłania tego chaotycznego przedmiotu, zwołany jest pruski minister wojny do Ostendy.

20 sierpnia. Zwróciła tu na siebie uwagę wielka broszura pod tytułem: *Memoriał wojskowy* przez P. F. C., przypisywana ks. Frydrykowi Karolowi pruskiemu. *Gazeta Pruska* zaprzecza wyjściu tego pisma z pod pióra członka królewskiej rodziny. Tchnie ono silną nienawiścią ku Francji i podaje środki jak z Niemca zrobić lepszego żołnierza, niż z Francuza. Uderza szczególnież następnę miejscę: „Dopóki istnieć będzie nieprzebita ościła między naszymi wysoko-urodzonymi oficerami gwardji i prostym żołnierzem, dopóty ci oficerowie nie potrafią wyierać nań żadnego zbawionego wpływu. Służba kamaszowa i regulament musztry odrętwiać będą każdą zdrową dzielność. Tylko ludzie wolnych mogą prowadzić do zwycięstwa, z niewolnikami nigdy nie zwyciężycie.“

N O R W E G J A .

Dronheim, 5 sierpnia. W starożytnj święty ni Norwegji odbył się obrzęd koronacji obójga królestwa. O godzinie 10 zrana król, mając za sobą dwóch swoich braci królewiczów Oskara i Augusta, urzędników dworskich i wojskowych, kawalerów orderu Serafinów i innych szwedzkich i norweskich, wyszedł z pałacu i, z odkrytą głową, udał się do kościoła katedralnego. Poprzedzali go heroldowie, ubrani w stroje XVII wieku, tudzież deputaci wojska, floty, uniwersytetów, sądownictw, Stortingu (sejmu norweskiego) i czterech stanów szwedzkich. Płaszcz królewski, świat, berło, miecz i korona niesione były na poduszkach aksaminowych, przez 5 najwyższych dostojników. Królowa, w tymże samym porządku i orszaku postępowała bezpośrednio za królem. Wnętrze kościoła wybito aksaminem czerwonym, ozdobiono tarczami herbownemi głównych miast norweskich. Miejsca trybuny choru zajęte były przez deputację Stortingu i Stanów, oraz przez członków ciała dyplomatycznego. W nawie kościoła wzniesiono, na przeciw siebie, dwa trony dla króla i królowej. U drzwi kościelnych oboje królestwo przyjęci zostali przez biskupów Christjanji, Bergen i Christjansand i wprowadzeni w orszaku licznego duchowieństwa, zasiadli na swych tronach, u podnoża których stanęli dwaj bracia królewscy, nieco niżej p. Sibern, minister spraw norweskich, oraz p. Manderstroem; następnie, po złożeniu znaków królewskich na ołtarzu, rozpoczął się obrzęd duchowny. Biskup bergeński wszedł na mównicę i miał stósowną do uroczystości mowę. Król powstał zbliżył się do ołtarza i zasiadł na przygotowane tam krzesło. Biskup Christjanji, w towarzystwie dwóch drugich, namaszczył go na skroniach, rękę i piersiach, podając z kolei berło, świat, miecz i nakoniec koronę, którą król sam włożył sobie na głowę. Potem król wrócił na swój tron. Herold zawałał wówczas wielkim głosem: „Ze Karol XV został ukoronowany na króla norweskiego, on a nie kto inny“. Namaszczenie królowej odbyło się podług tegoż ceremonjału przy takim samym obwołaniu. Obrzęd zakończył się odśpiewaniem hymnu, ułożonego szczególnież w tej okoliczności; poczem królestwo mając korony na głowach, stanęli pod baldachimem i odeszli w tymże porządku, do pałacu, w pośród wystrzałów działowych i okrzyku ogromnego mnóstwa ludu.“

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

NEAPOL, 19 sierpnia. Zapewniają, że w Foggiu w Kapitanacie dwie chorągwie dragonów i wielu artylerzystów połączyło się z powstańcami.

TULON, 21 sierpnia. Parostatek La Foudre udaje się do Tunisu dla zabrania Deja i przewiezienia go do Algieru. Podczas pobytu cesarstwa w Afryce eskadra złożona z siedmiu statków towarzyszy będzie dworowi.

MARSYLJA, 29 sierpnia, poniedziałek. Kapitan Magnan opuścił port w śród okrzyków: „niech żyje cesarz!“ z trzema płasko dennemi statkami spółki francuzko-serbskiej. Rzeczono statki załatwiać mają żeglugę po Dunaju. Teraz zaś udają się wprost do Belgradu.

TURYŃ, poniedziałek wieczór 20 sierpnia. Pan Canofari odjechał do Paryża; pan Vinspeare mianowany został ministrem neapolitańskim w Turynie.

MARSYLJA, 21 sierpnia. Wiadomości z Neapolu z dnia 18 oznajmują, że 1,500 piemonckich kolejno wylądowało w Neapolu. Podejrzewają ich, że przybyli dla pracowania nad wzniesieniem barykad. Oddział złożony z 200 takichże ludzi, niemógł wysiąść na ląd, gdyż gwardja królewska skutecznie im tego niedozwoliła. Wybory odłożono do 26 sierpnia.

GENUA, 21 sierpnia. Rozbiegła się wieść, że Garibaldi wylądował z 6,000 ludzi w Capo-Del-armi w Kalabriji.

FLORENCJA, 22 sierpnia. Depesza neapolitańska z dnia wczorajszego donosi, że 2,000 ochotników przybyło do Kalabriji i że, połączysz się z powstańcami, napadli na Reggio. Zrana Garibaldi przybył do Bagnara na 30 łodziach Sycylijskich. Telegraf między Palmi i

Reggio został przerwany, zaprowadzono rząd tymczasowy w Potenza; wybory odroczone do ostatnich dni września, otworzenie zaś parlamentu naznaczone na dzień 10 października.

Monitor powszechny donosi, że cesarz i cesarzowa wyjadą dnia 23 sierpnia na zwiedzenie nowych departamentów Sabaudji i Nicey.

MARSYLJA, 22 sierpnia. Wiadomości z Konstantynopola z dnia 14 zwiastują, że Sir Henryk Bulwer przedstawiał sułtanowi niebezpieczeństwa grożące Turcji, zalił się na nieczynność ministrów, nadto doradzał sułtanowi odwołanie Wielkiego wezyra Kiprisli—paszy i wysłanie do Rumelji na jego miejsce Omera-paszy; wszakże ta ostatnia rada źle była przyjęta. Sir Bulwer przypisuje to niepowodzenie ministrowi wojny Riza-paszy, bardzo rozjątrzonemu przeciw Seraskierowi.

MARSYLJA 22 sierpnia wieczorem. Doniesienie z Messyny z dnia 19 oznajmuje, że miasto było oświecone z powodu odplynięcia Garibaldięgo na ląd stały. Garibaldi, powracając z Capra, zdybał okręt angielski, wsiadł nań i, za przybyciem do Latarni, znalazł, że ten okręt przywiózł dla niego 30,000 strzelb i 15 dział gwintowanych. Natychmiast znowu odplynął, nie wysiadając nawet na brzeg z jenerałem Bixio i 5,000 ludzi. Jenerał Cosenz gotów był odplynąć ze swoją dywizją na inny punkt. Jeden z okrętów Garibaldięskich osiadł na brzegu przy wylądowaniu 2000 ludzi. Okręta neapolitańskie strzelały do niego, ale już po wyjściu osady, tak samo jak w Marsala.

TURYŃ, 23 sierpnia. Dziennik Opinione ogłasza depeszę z Neapolu z d. 22, donoszącą, że 8000 Garibaldięstów wysiadło na ląd w Kalabriji, że dyktator dobył Reggio i że wojsko neapolitańskie zgromadziło się w Monteleone.

BERLIN, wtorek 21 sierpnia wieczorem. *Gazeta pruska* wieczorna oświadcza, że wiadomości podane przez dziennik *Le Nord*, co do warunków umówionych w Cieplicach, są istnym wynysłem. *Le Nord* utrzymywał: 1) że nie nie podpisano podczas zjazdu Cieplickiego; ks. rejent pruski i cesarz austrijski zobowiązali się słowem honoru w sprawie Wschodniej trzymać się traktatu paryżkiego i porozumieć się w tej mierze z gabinetem londyńskim. 2) Co do pytania wewnętrznego niemieckiego, Austria uczyniła znaczne ustępstwa, mianowicie pod względem organizacji wojskowej. Nadto zobowiązała się nie przeszkadzać reformom liberalnym uosobionym przez politykę pruską. 3) Co do sprawy włoskiej, ks. rejent uznał, że posiadanie Wenecji miało ważność rzeczywistą dla Austrii, ale uchylił się od wszelkich zobowiązań w tej mierze, dopóki ruch Włochi ograniczy się tylko samymi Włochami. Przeciwnie, gdyby jakie mocarstwo obee wzięło w nim udział, ks. rejent zobowiązał się dać Austrii pomoc wojsk pruskich. 4) J. K. wysokość ks. rejent zobowiązał się dołożyć czynnych starań i użyć osobistego wpływu u cesarza Aleksandra dla otrzymania pojednania i zbliżenia między Rossją i Austriją.

KONSTANTYNOPOL 20 sierpnia. Do dnia 9 sierpnia uwięziono już w Damaszk 800 osób, ale rozruchy trwają jeszcze w niektórych okolicach. Agent konsularny austrijski w Safed niedopuścił aby żydów zrabowano.

(Safed, dawna Betulja, pamiętna poświęceniem Judyty i śmiercią Holoferesa).

LONDYN 23 sierpnia czwartek. Zakład Reutera ogłasza następną depeszę. Messyna 19 sierpnia. Garibaldi wylądował z 3,800 ludzi w Melilo na brzegach Kalabrii, tudzież 12,000 ludzi wysiadło w Reggio. Ogólne uderzenie na to miasto jest nieuchronne.

TURYŃ 22 sierpnia, środa. Dekret królewski zwołuje pod chorągwie drugą kategorię kontyngensu 1859 roku; wykonanie tego rozporządzenia postawi wojsko na zupełnej stopie wojennej.

LONDYN, piątek 24 sierpnia. Zakład Reutera ogłasza następną depeszę z Wiednia: zachodzi obawa, iż rząd przyjmie środki niedostateczne; w takim razie delegowani węgierscy, zasiadający w radzie państwa, natychmiast ją opuszczą. Co skoro nastąpi, Węgrzy odmówią opłaty podatków. Przedsięwzięto ostrożności wojskowe w Węgrzech.

LONDYN, piątek 24 sierpnia. Chociaż na zjeździe Teplickim przyjęto zasadę spólnego porozumienia, doprowadzenie jednak do skutku przymierza między dwoma państwami zależeć będzie od reform, które zaprowadzą się w Austrii. Ks. rejent oświadczył cesarzowi Franciszkowi Józefowi, że Austria, opóźniając rzeczony reformy, nadwiera pakt związkowy, w którym zawarowano, że wszystkie kraje należące do związku niemieckiego otrzymają konstytucję reprezentacyjną. Ks. rejent dodał, że dopóki Austria nie wejdzie na drogę legalną, nie będzie mogła zawrzeć przymierza z Prusami.

Przed Madonną Syktyńską.

Perło ludu, łez królowo, lito natchnienia!
Wobec Ciebie duch rozplywa w bezmiar uwielbienia!
Nieruchomy, z pierśnią wdętą, z myślą korną stoję.
Patrząc w smutną a tak świętą twarz dziewiczą twoją.
Ah! to czoło mroczy boleśń nieszczęśliwych matek...
Oko cudne świeci łzami opuszczonej dziewczynki...
Usta twoje, drzące, czyste, wzrusza jęć tłumiony,
Gdy zatapiasz w piersiach ludzkich wzrok twój roz-
żalony...

Bolejąca, tulisz ciało wiotkiej swj dzieciny...
Tul matuchno moja śliczna skarb ten swój jedyny!...
Na twój widok, palmo boża, serce mi zamiera
I pieśń jakaś bez wyrazów z duszy się wydziera...
Pieśnią taką w strugach światła brzmią aniołów roje.
Co przejrzystą główek chmurką wieńczy skronie twoje.
A Tyż, dziecicu! jakżeś cudny, światło i powiewne,
I w uśmiechu swym nadziemskim takie jakieś rzewne!
Ah! już pewnie myśl proroczą zaćmił krzyż ofiary
I na sercu boskiem legły ludzkich win ciężary...
Dni i lata prześnić można patrząc w rysy twoje,
Jak tych ślicznych, rozmarzonych aniołeczków dwoje.
Dziecicu! Dziecicu!... Duch mój pada zachwyceniem
zdzięty
I wysławiać zdoła tylko: święty, święty, święty!...
Drezno, 1857. L. Sowiński.

PRZEGLĄD MIEJSCOWY.

W I L N O .

Donosiliśmy już w Kurjerze, o wyjeździe Jego Eminencji księdza Wacława Żylińskiego, metropolity wszech R. K. kościołów w cesarstwie, arcy-biskupa Mohylewskiego, d. 5 lipca z Petersburga do swojej archidiecezji. Dział możemy dać chociaż ogólny przegląd tej pasterskiej pielgrzymki, który czerpiemy z licznych korespondencji, za nadto obszernych do ciasnych ram naszego pisma.

Najpierwszą wizytą J. E. była do Tołoczyna, miasteczka w powiecie Bychowskim, gub. Mohylewskiej położonego, gdzie 10 alumnów z seminarjum Mińskiego na archidiecezję Mohylewską przeznaczonych, oczekiwano na J. E.—Tu, po dopełnieniu obrzędów, charakterowi biskupiemu właściwych, a przedewszystkiem udzielenia sakramentu bierzmowania, i po wysłwieniu alumnów, dostojny arcy-pasterz pośpieszył do opustoszałego, i do szczętu prawie przez ogień zniszczonego miasteczka Białynicz, gdzie kościół murowany też zupełnie zgorzał, tak, że zaledwie zdołano uratować obraz Bogarodzicy, od kilku wieków słynny cudami, do którego, jak do Ostro-Bramskiego, lub Częstochowskiego, lud wierny z najdalszych okolic śpieszy z tą wielką wiarą, że modlitwa ich będzie wysłuchana, że Boga Rodzica macierzyńska opieka swoją ukoi ich troski i strapienia. Przybycie J. E. było prawdziwą pociechą dla najzacniejszego proboszcza tamecznego ks. kanonika Lucjana Godlewskiego, dobrze znanego w kraju z cnót chrześcijańskich, gorliwości kapłańskiej i wymowy kaznodziejskiej, obecnie z największą troskliwością z gruzów pogorzeliiska podźwigającego kościół i całą budowę kościelną ze składki pobożnych. D. 14 lipca arcy-pasterz położył kamień węgielny mającej się wznosić wież kościelnej, a po odbytem nabożeństwie i udzieleniu błogosławieństwa i sakramentu bierzmowania licznie zgromadzonemu ludowi, dnia 15 lipca przybył do miasta gubernalnego Mohylewa, zwiedzwszy po drodze, także ozdobnie odnawiający się kościół parafialny w Kniazycach.

Wr. 1857, dostojny arcy-pasterz po raz pierwszy zwiedzwszy swój archi-katedralny kościół, znalazł go w najsmutniejszym stanie. Pierwszą więc czynnością J. E. było, użycie wszelkich środków do odnowienia i przyprowadzenia go do stanu odpowiedniego matce kościołów całej archidiecezji. W tym celu zawezwać raczył pośrednictwa marszałków i gorliwych obywateli gub. Mohylewskiej i Witebskiej, urządził osobny komitet pod prezydencją marszałka gubernalnego J. O. Stefana księcia Lubomirskiego, złożony z prelatów Tarolewicz, Kietkiewicz i ks. Reniera. Dzięki staraniom komitetu i szczególnej pomocy i działalności ks. Lubomirskiego, archi-katedrę Mohylewską wewnątrz i zewnątrz odnowiono i przyzwolcie przyozdobiono; ołtarz wielki wspaniale na nowo wzniesiono, dwie nowe kaplice przyprowadzono i gustownie urządzono. Dnia 17-go lipca przy nader licznej zgromadzeniu pobożnych, arcy-pasterz konsekrował wielki ołtarz i udzielił błogosławieństwo ludowi.

Z Mohylewa J. E. udał się raczył do Faszczewki i Orszy dla zwiedzenia kościołów, a d. 20 lipca przybył do miasta gubern. Witebska, gdzie szczegółowie oglądał roboty znacznej restauracji podjętej w głównym kościele pod tytułem ś. Antoniego, staraniem miejscowego proboszcza ks. kanonika Wasilkowskiego. Nabożeństwo i udzielenie sakramentu bierzmowania, arcy-pasterz odbył w kościele po Dominikańskim, otoczony gronem duchowieństwa i licznie zebranych obywateli z zastępem gub. mar., Surazkim marszałkiem Bohdanowiczem.

D. 22 lipca zwiedzwszy po drodze kościół parafialny Njeporotski, przybył do Bieszenkowicz, miasteczka słynnego z handlu,

gdzie go powitało obok duchowieństwa, grono obywatelstwa i dziedzic, hr. Chreptowicz (b. poseł Ross. w Londynie). D. 23 po odbytem uroczystym nabożeństwie i udzieleniu bierzmowania, J. E. udał się w dalszą podróż i tegoż dnia przybył do Połocka, gdzie d. 24 po solennej celebrze, bierzmował kadetów tamecznego korpusu, oraz nader licznie z dalszych nawet okolic zgromadzony lud, spieszący do przyjęcia tego sakramentu i arcybiskupskiego błogosławieństwa.

D. 25 przybył do Rosicy, miasteczka położonego na samej granicy Łotwy i należącego do pp. Łopacińskich. Tu d. 26 po solennej celebrze w kościele parafjalnym, obszernym i pięknym na nowo wyrestaurowanym, udzielił przysięgi 2000 przybyłym tu Łotyszom sakrament bierzmowania. Tegoż dnia udał się raczyl do Osunia, położonego już w ziemi Łotewskiej w powiecie Dynaburskim, gdzie lud oprócz Łotewskiego innego nierozumie języka. Ogromne masy ludu spotkały dostojnego swego arcy-pasterza, a z nich przeszło 2000 przyjęło sakrament bierzmowania.

D. 27 J. E. udał się o wiorst 8 od Osunia, do miasteczka Dagdy, dziedzictwa znanego literata marszałka K. Bujnickiego gdzie wspinały pojezuicki kościół, staraniem godnego dzisiejszego proboszcza Jks. Pluri wyrestaurowany. Tu lud pobożny, który w tém miejscu przeszło lat kilkadziesiąt żadnego biskupa nieogładal, zebrał się tak licznie, że do samego bierzmowania przeszło 4000 osób przystąpiło. Z tego powodu pobyt arcy-pasterza przeciągnął się tu dłużej, jak również i dla uczczenia dostojnych weteranów dziedziców, którym wprzód na piśmie, a teraz osobiście, z powodu 50 letniego jubileuszu szczęśliwego małżeństwa, arcy-pasterskie błogosławieństwo udzielił.

Z Dagdy, J. E., przez Aulę, gdzie także jest kościół parafjalny, d. 30 przybył do Józefowa, majątności krewnych swoich (pp. Kamińskich), gdzie kościół parafjalny, przed kilku laty zewnątrz wyrestaurowany, obecnie z wielkim nakładem przez dziedzica w zupełności odnawia się i przyozdabia pędzlem znanego artysty Hlakowicza. Ponieważ czasowo urzędowa w mieszkaniu proboszcza kaplica niemogła pomieścić tłumnie zgromadzonego ludu Łotewskiego, przeto z wielkim gustem i wspinał urządzono ołtarz w dużej alei ogrodu, który cały zamienił się na ten czas w świątynię Pańską, gdzie pobożni Łotysze przyjmowali błogosławieństwo arcy-pasterskie i sakrament bierzmowania. Prześliczny to a pełen świętości był widok, przypominający pierwsze wieki chrześcijaństwa, — tysiące ludu pospólną zbratanego modlitwą, kornie padło na kolana pod dachem sklepien niebieskich, a w śród panującej ciszy, każdy wyrwał kaplański, każde westchnienie, z rozrzewnionych wydzierające się piersi, zdawały się prosto lecieć do Nieba.

Z Józefowa arcy-pasterz jeździł do Dynaburga na zakończenie odbywającego się tam wówczas czterdziesto-godzinne nabożeństwa, poczem bierzmował licznie zgromadzony lud. D. 4 sierpnia, po drodze już do Wilna, J. E. w powiecie Wilkomirskim, zboczył do Burbiszek, majątności pp. Wencławowiczów, z którymi J. E. od młodocianych lat łączą przyjazne stosunki. I tu dostojny arcy-pasterz, po codziennych mszy św. w ozdobnej kaplicy, bierzmował lud Litewski ochocho i licznie na odgłos przybycia J. E. garnący się do Niego po błogo sławieństwo. Tu też spotkali znakomitego i pożądanego gościa JJWW. biskupi: Wileński ks. Adam Stanisław Krasiński i sufragana Żmujdzki ks. Aleksander Beresiewicz.

D. 10 sierpnia, Jego Eminencja, w towarzystwie czcigodnego pasterza Wileńskiego przybył do Wilna, spotkany na stacji Kierzance przez grono krewnych i wielbicieli.

Po tylu trudach nie spoczął wszakże dostojny nasz arcy-pasterz; d. 15 sierpnia, pośpieszył do Trok rodzinnych, gdzie z powodu uroczystości Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, w kościele farnym, słynnym przez pięć stuleci najstarszym w Litwie cudownym obrazem Boga Rodzicy, gdzie w r. 1826 odbył pierwszą prymicję, — celebrował mszę ś., a pomimo, że już to po raz piąty w charakterze biskupim, zwiędza w tym dniu rodzinne gniazdo, jeszcze się znalazło przeszło 700 gorliwych Litwinów, którzy pośpieszyli do przyjęcia sakramentu bierzmowania, a wiele tysięcy pobożnych, zgromadziło się dla otrzymania błogosławieństwa arcy-pasterskiego.

PRZEGLĄD LITERACKI.

(Dalszy ciąg ob. N. 64.)

Słowo o kilku dziełach, wyszłych nakładem Hussarowskiego w Żytomierzu.

Godzina czytania, dzieciom ku rozrywce i nauce, ułożył autor wieczorów w Ojcowie 12-o str. 258 (cena k. 65). Pod tym tytułem wyszła praca wymienionej na wstępie Chronologii Konopac-

kiego, nowa *) książeczka dla dzieci, napisana piórem Lucjana Siemieńskiego; składa się ona z IX rozdziałów. Dwa rozdziały pierwsze pod napisem *Czytanie początkowe*, są napisane dla dzieci małych, którym wszystko tłumaczyć należy, nawet rzeczy najpotoczniejsze jak np. Rodzina, sąsiedztwo, co jest wieś, co miasto? Dalej autor mówi dzieciom, w sposób prosty, dla ich umysłu przystępny, co jest ziemia i co się na niej znajduje. Nawet o firmamencie umie o dzieciom mówić zrozumiale, bez wiadomości naukowych, z których dziecię nie pojąć nie może. Mówi i Bogu, tak jak o Bogu dzieciom mówić należy, mówi mianowicie o nim jak o stwórcy świata i Ojcu niebieskim, następnie mówi o przykazaniach boskich i potrzebie moralnej stosowania się do nich w tych np. słowach: „Bóg miłuje, chce i robi tylko dobre, a złem się brzydzi. Kto dobre pełni, miłym Mu jest, kto złe, tym się brzydzi. Bóg jest święty.“ W rozdziale drugim opowiada autor powiastki moralne: *Pokusa, Dęsy, Lenistwo, Kłótnik i t. p.* powieści dla dzieci o dzieciach dobrych i złych, właśnie takie, jakie małe dziaćki słuchać lubią i schwytywać podaną w nich im naukę. Powiastek takich jest czterdzieści w książeczce. Rozdział III obejmuje *Powieści Wschodnie*, których jest dziesięć. W Rozdziale IV umieścił autor *legandy*, a nasamprzód legendę ludu: *okłosażi żółowych*, i piękną drugą legendę o *dzbanuszku łeb.* Rozdział V mieści rysy z życia ludzi świętobliwych i uczonych. Sliczne są tu ustępy z biografii Kazimierza Korsaka, Brodzińskiego, i Klementyna Tańskiej, ustępy, które każdy z przyjemnością przeczyta i nie mało z nich się nauczy. Jaka by to była słiczna książka gdyby kto zebrał w jedno wiadomości o żywotach mężów znakomitych, naszych własnych. Biografia u nas bardzo jest ubogą częścią piśmiennictwa. Dzieciństwo Brodzińskiego Kazimierza p. L. Siemieńskiego pięknym jest przyczynkiem do przyszłego życiopisu autora Wiesława. Powiastki wschodnie i dalsza część książki drukowane są drobniejszemi czcionkami jako dla dzieci, które już postąpiły w czytaniu, chciał tego sam autor książeczki. Rozdział VI. mieści w sobie: *Opowiadania o rozmaitych zwierzętach.* Są to słiczne monografie, które każdy przeczyta z przyjemnością i pożytkiem; opisanie psa np. wiele ma szczegółów ciekawych, a ile ważnych anegdot, odkrywających przymioty rzadkie tego zwierzęcia. Na pozór, zdaje się, co tu o psie jest do napisania! To samo w opisie kota, tylko mniej tu rzeczy. I tak dalej idą obrazy: końka, małpy, lwa, wielbłąda, wilka, lisa, niedźwiedzia, bobra, odmowlone wybornie; celem autora było zainteresować czytelników swoich i nie wątpięmy wcale o tём, że mu się udało. Nie jeden może ojciec nabierać upodobania w czytaniu, przeczytawszy książeczkę synka swego, albo córki. W Rozdziale VII znajdujemy: *Anegdoty i przypowieści staropolskie.* Pomysł wyborny; anegdoty dowcipne, a język i sposób opowiadania szczerą polszczyzną wieku Zygmunta chwytają nas za serce. Na takiej polszczyźnie należy zaprawiam konieczne pokolenie młode, zdaniem mojem, jeżeli chcemy, aby język nasz nieutracił swojej mocy i żywotności. Wiele tu dowcipu, a nieraz obok tego, wiele wymowy, w prostym słówku. Zgodzić się zapewne ze mną na ostatnie, kiedy wam wypiszę ten oto ustęp: „Chodkiewiczowa, księżna Ostrogska (?), gdy na fundament kościoła w Ostrogu kładziono pieniądze westchnęła, a rzucając garść złota, rzekła: Obym mogła wystawić Bogu ze złota kościół taka wielki, by świat cały zajmował. Przymtonny kapłan rzekł jej na to: serce maluchne człowieka jest najmilszym Bogu kościołem.“ Czyż nie miałem racji pytam was teraz?—Rozdział VIII mieści Opisy i obrazy moralne. Pięknym obrazkiem jest: *śmierć młodego poety.* Szkoda, że autor nie objaśnia skąd bierze materiał i czyja to śmierć jest opisana; rzecz niewątpliwa, że musi to być jakiś ustęp rzetelnego żywota poety. Jakież to jest piękny urywek: „Mądry pyta się i szuka mądrości starowiecznych, i to najczęściej z czytania ksiąg i dziejów, które przed nami były, to jest z historii. Bo wielce znaczna i pożyteczna rzecz jest mądrość razem złożona, rozum ludzi wielu w jedno zebrany. Kto jej niewie i w niej się niekochaj, a mądrym chce być, jest jako dziecko, które ojca i matki niezna.“ Czy może być piękniejszem określenie dziejów? Szkoda, że autor nie wyraził, że jest to mądre orzeczenie historii, dane wymownymi usty ks. Piotra Skargi. Wszędzie P. Siemieński opuścił imiona autorów starych z których czerpał, a postąpił niesłusznie, nie jeden bowiem zachęciłby się tymi ustępami do przeczytania całkowitych pism z pod ich pióra wyszłych. Rozdział IX obejmuje w sobie wyborne *przysłowia i przypowieści polskie*, prawdziwe słowa mądrości praktycznej ludu. Np. *Chceszli przyjaciela stracić pieniądze mu pożycz.* Albo: *Gdzie zle przypadki tam przyjacieli rzadki.* Albo: *Głupiemu służyć, w nocy jeździć, w karczmie gospodarować wszystko za jedno.—Jeden ojciec dziesięciu synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca wychować niemogą. Kto z przyrodzenia głupi i w Paryżu sobie rozumu nie kupi.* Takich wybornych przysłów zamieścił autor więcej niż półtora. Należy więc przyznać, że książeczka p. L. Siemieńskiego piękną jest książeczką nie tylko dla dzieci, ale i dla ludu prostego przydatną, bo zawiera w sobie treść pożywną, jak owe mleko macierzyńskie, co w pokarmie łatwym do strawienia mieści w sobie wyciąg najposilniejszych pierwiastków.

Osobliwie zaleca się język autora czysty, prosty, na staręj polszczyźnie wyrobiony, język taki właśnie, jakiego potrzebują za wzór dziaćki uczące się mówić mową ojców i dziadów swoich.

(Dokończenie nastąpi).

(*) Nie jest to jednak żadna nowość, jak mniema wprowadzony w błąd sprawozdawca: książeczka ta wyszła była w pierwszej edycji p. t. „Czytanie postpowe“, i egzemplarze tego wydania dotąd są po naszych księgarniach. Zmieniono tu tylko kilka powiastek, a przedewszystkiem tytuł, i rozmyslnie zapomniano o tём wspomnianym w drugim wydaniu. (Red.)

PRZEGLĄD ROLNICZY.

(Dokończenie ob. N. 64.)

Zdanie sprawy delegacji Tow. War. z wystawy Krakowskiej i szkoła w Czerniowiech.—Sprawozdanie biegłych o konkursie powszechnym maszyn do koszenia i suszenia ziarna w Vincennes odbył.—Wystawa tegoroczna rolnicza w Paryżu.—Posiedzenie komitetu Aklimatyzacji w Rosji.—Zastraszające przesiedlenie ludności wiejskiej na Zachodzie do miast.—Nowozy sztuczne Jaroszewicza i Kuczyńskiego.—Pochodzenie ważniejszych roślin gospodarskich.—Bydło bezrogię.—Gipsowanie nawozu.—Wiadomości o urodzajach i gipsowie, krajowe i zagraniczne.—Wiadomości handlowe.

Upřednio donosiliśmy o odbyć się mającej wystawie rolniczej w Paryżu w pierwszych dniach czerwca, teraz możemy donieść niektóre już interesujące szczegóły.

Palais de l'Industrie, w którym już w 1856 odbywała się podobna wystawa, i na dzisiejszą był przeznaczony. Wewnątrz gmach zamieniony został w fantastyczny pejzaż, złożony z grup posadzonych drzew, klombów kwiatów, skał, fontan, kaskad, mostków, a środkiem przepływająca rzeczka dawała temu złudzeniu dziwny wyraz prawdy. Otoż w bocznych oddziałach umieszczone były produkta rolnicze, dalej maszyny, konie, owce, bydło, na małej zaś łączce tuż przy głównym wodotrysku urządzonej, rozsypane było niezliczone mnóstwo różnych gatunków ptastwa domowego i trzody chlewniej.

Wystawa obecna chociaż była tylko narodową, przewyższała ilością egzemplarzy o wiele uprzednią całego świata. Obecnie znajdowało się bydła 1,470 sztuk, maszyn i narzędzi 4,000, natomiast produktów i wyrobów wiejskich 7,375.

Największą różnorodność przedstawiały rasy bydła, tu bowiem były normandzkie białe i bure woły, gaskońskie krowy, z Landow, Pirenejów, Garony, Bretanii, nakoniec ogromne sztuki rasy Durham, a przy nich małe ale tak piękna rasa bydła algijskiego.

Osły w tej wystawie miały swych olbrzymich przedstawicieli, były sztuki wartości do 12 i 15 tysięcy franków, cena ich teraz nadzwyczaj się podniosła, jak uznano istotne ich korzyści dla gospodarstwa w południowych krajach.

Notujemy w ogóle fakt, że we Francji gdy rozprzestrzeniono sieć kolei żelaznych tak, że prawie wszystkie ważniejsze komunikacje wewnętrzne niemi zamieniono, liczba koni pociagowych i ich potrzebowanie tak wzrosło, że obecnie cyfra ich przewyższa trzykrotnie dawniejszą. Dziś chów koni pociagowych zwrócił szczególną uwagę i rasa Bulońska, przed Normandzką otrzymała pierwszeństwo.

Oddział produktów wiejskich nadzwyczaj interesował samą różnorodnością. Tu znajdowało się mleko, wino, nawóz, wypieki chleba, pudrety, konfitury, smoła, ser, guano, trufle, pijawki, woda koloniska i terpentyna, ocet, jedwab, kasztany, kawa z cykorji, żółdź, ananasów, szampański wino, miód, jaja i t. p. Z maszyn było nadzwyczaj wiele lokomobli, młocarni, żniwiarek, zyczący wiele lokomobli, młocarni, żniwiarek, siewczarki, pomp, siewników i t. p. Lokomobli różnej konstrukcji było 200, mimowoli przychodziła nam myśl, jak 10 lat temu na wystawie całego świata w Londynie było wszystkiego kilka egzemplarzy lokomobli i jak Francuzi wówczas z niedowierzaniem i zartem spoglądali na tego nowego działacza w pracach rolnych; dziś tych działaczy pracuje we Francji 5,000 sztuk a ich własni fabrykanci mogli wystawić na krajową wystawę 200 egzemplarzy.

Dnia 2 czerwca petersburski komitet aklimatyzacji odbył swoje posiedzenie. Czynności jego w tym czasie głównie się rozciągały do sprawozdania i aklimatyzowania różnych zagranicznych gatunków ptastwa jak oswojenia i do domowego chowu zastosowania dzikich krajowych. Z zagranicznych sprawozdano mnóstwo gatunków kur, gęsi, kaczek i kuropatw, nad oswojeniem zaś pracowano guszcza i cietrzewia, co się powiodło, wychów tylko młodych piskląt tak przez kury jak i własne matki wysiedziały był trudny. Tenże komitet sprawozda obecnie z zagranicy wszystkie gatunki pszczoł dla robenia doświadczeń nad ich użytecznością, niemniej zajmuje się sztucznem zarybianiem ikry, a tём samem aklimatyzacją ryb. Kiedy postępowanie rolnictwa tak jest widomy w całej Europie, kiedy wszystkie niemal siły ku niemu powinny być skierowane, kiedy agronomowie wysilają się nad nowymi sposobami uprawy, nawożenia, jednym słowem zwiększenia produkcji; kiedy ceny teje produkcji powiększają się w miarę zwiększających się fabryk, rękodzieln i obrotów handlowych; kiedy ekonomiści już naprzd opiewają wiek złoty rolnictwa i raj dla wieśniaka gotują, — otoż w tój chwili właśnie ludność rolnicza takich krajów jak Francja, Belgia i Niemcy, ucieka co sił z tego raju i i czepia się brudnego miejskiego bruku i jakkolwiek tam środek utrzymania przerosi.

Emigracja ta wiejska mianowicie w Belgji i Francji, tak zastraszające przybrała rozmiary, takim upadkiem zagroziła kwitnącemu Belgijskiemu rolnictwu, ceny tak się podniosły, że rząd natchmiastowicie zajął się użyciem środków zaradczych, a nawet ustanowił komisją dla wynalezienia środka spowodowania reakcji na korzyść wsi i gospodarstwa rolnego.

Jaroszewicz i Kuczyński, w Petersburgu ogłaszają swoją fabrykę nawozów według nowej metody, za skuteczność ich na wszelkich gruntach i pod każde rośliny poręczają. Zyczący sobie nabyc te nawozy winni tylko dokładnie oznaczyć gatunek ziemi, jej części składowe, warstwę spodnią, rodzaj uprawy i gatunek rośliny mającej być uprawianą, a otrzymają stosowny nawóz z dokładną instrukcją. Nawozy te, działają mając nietylko na rośliny pastewne, okopowe i zboża, ale i na drzewa owocowe, krzewy i t. p. Ponieważ samo użycie tych nawozów opiera się czysto na działaniu chemicznem, przeto dla chcących używać tych nawozów na znacznych przestrzeniach, dla dokładności wykonania i ztąd uniknięcia niawodu, przedsiębiorcy sami wysyłają od siebie ludzi z tą robotą dokładnie oznajomionych. Taka jest treść ogłoszenia, praktyka o użyteczności przekonana.

Interesująca jest wiadomość zamieszczona w *Musée de sciences* o pochodzeniu pierwotnem czyli ojczyźnie wielu naszych roślin gospodarskich i fabrycznych. I tak cebula pochodzi z Egiptu,

tytuń z Wirginji, pomarańcze i cytryny z Grecji, kasztany z Włoch, rzepa i buraki z brzegów śródziemnego morza, pszenica z górnego Tybetu, owies w stanie dzikim na północy Afryki, żyto w Syberji, pietruszka z Sardynji, grusza i jabłko są tutejsze właściwe europejskie, szpinak uprawiano najprzd w Arabji, słonecznik sprowadzony z Peru, ogórki z Ost-Indji, rarysya z Chin i Japonji, groch z Egiptu, konopie z Persji i Indji, pasternak z p-łudnia Europy, kapusta roślinie i teraz dziko w Sycylii i okolicach Neapolu, gryka z Syberji i Mongolji, proso naprzd było znane w Abyssynji i Indji, jęczmień spotykamy dziko rosnący na górach Himalajskich, chmiel i gorczyca są p-łdami środkowej Europy. Wisnie, sliwy, oliwki, migdały pochodzą z małej Azji, marchew z Azji. Patrząc na cały ten szereg roślin zebranych niemal z całej kuli ziemskiej, a stanowiących obecnie przedmiotem zaspokojenia niemal codziennych potrzeb każdego, mimowoli zastanowić się przychodzi nad całym ogromem prac i starania, które poświęcono dla odkrycia właśnie, przyswojenia i rozpowszechnienia uprawy tych roślin; bo dżeciem tego wszystkiego była potrzeba, coż dopiero dziś sp dzęwać się można od badaczy, których droga opromieniona światłem nauki, od owych towarzyszy aklimatyzacji, których działania teraz łatwiejsze, rozleglejsze, pewniejsze, a zatem i owoce prac winny być odpowiednie.

Bydło bezrogię rasy Anzjujskiej najwięcej dotąd upowszechnione w Forfarshire w Szk cji, zwraca teraz szczególną uwagę, jest ono bardzo mleczne, pięknych kształtów, przy zaku małej długości tubowia, nadzwyczaj łagodne, stał d- tuczania bardzo skłonne. Łagodne jest to cecha niemal każdego bezrogiego bydła i u nas na pewnych sztukach spozrz gana. Rasę bezrogię z wielu względów warto rozróżniać, jż chęby dla uniknienia tych strat, jakie każdy gospodarz co rocznie od przebudzenia szuk i skalczania ponosi. Indjanie w celu niedopuszczenia wyrostu rogów młodej sztuce, skroto zaczynają robć się wypukłości na łbie, skąd wyrastają rogi, robią w tём miejscu nacięcie i wypalają p-tem z-żem. Można także osiągnąć ten skutek przez zniszczenie naskórka (peristium) z tój części czola.

Gipsowanie nawozów wytrwało teraz wszelkie próby, plon z takich nawozów okazał się o 1/2 większy, oprócz tego nawóz opokaszany z gipsem zupełnie przepalania się nie-utaga; c-ła czynność polega na domieszkaniu do kupy kompostowej lub nawozowej sproszkowanego gipsu.

Z wiadomości o urodzajach w Krol-ctwie cziminy, mianowicie żyto w wielu miejscach rzadkie, pszenice lepsze, jarczyn w przedciu i siednie. Sprzęt siana był dobry, ale żniwo najgorzej; deszcze wiele popsuły mianowicie w krakowskiem. U nas żyto nieumolte, z pognojno kopa 20 garnicy ledwie daje, popar czysty 2 ośmiu, jarczyn mianowicie owsy i jęczmiona w wielu miejscach przypalone, gryki średniej siewby niezłe, wczesne i bardzo późne przypadły. Kartofla się psuje, gnije, nac już posycha. W okolicy i samem miasteczku Ejszyszkach pokazał się karbunkul na bydle. Ponieważ tam odbywają się ciągłe jarmarki na bydło trzeba być ostrożnym w kup waniu lub przepędzaniu tam i na powrót bydła, aby tój strasznej choroby nie rozszerzył.

Z zagranicy, w Anglii nowiny o urodzajach niepomyślne, toż i we Francji mianowicie północnej, w Niemczech kartofla się psuje. Z p-łdniej Rosjii dochodzą smutne wiadomości o szaraczni, a nawet i w Galicji około Raab się okazała.

Wiadomości handlowe.

Gdańsk, 28 lipca. Targi angielskie podniosły się o 2 szyl. na kwartierze pszenicy, ceny półós mogą wysoko, bo w Anglii zapasy spichrzowe szczupłe i zbior tegoroczny słabe przedstawia nadzieje. We Francji przed parą tygodniami ceny się obniżyły i stagnacja na rynkach sprężać się dawała, lecz po znaczeniu zbiorów ceny zaczęły się podnosić i ku dalszemu podwyższeniu okazują dążność.

Na tutejszej giełdzie odbył był łatwy i regularny po cenach przybierających a z najniższego punktu możemy notować 40 guld. na łaszcie podwyższenia.

Odessa, 10 lipca. Ceny na tutejszym targu są jeszcze w stanie wahania się, na co wpływają ciągłe wiadomości z zagranicy i głębi kraju, ostatnia poczta z Londynu obudziła większy ruch handlowy i ceny się lubo niewiele ale zawsze podniosły.

Amsterdam, 31 lipca. Pszenica przedawana w małych partjach trzyma się w c-ni: 128—130 funt. polska 345—355 guld. lenów (182 rub. 85 kop. 188 r. k. 15). Żyto wagi 124—127 funtów 198—210 guld. (104 r. 94 k.—111 r. k. 30). Jęczmień i owies w jednakić cenie. Gryka tylko znacznie odpała. Konopie i len na wszystkich portach idą w górę i potrzebowanie wielkie jak niemniej wszelkie oleje i smoła.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 216):

— Spółka komandytowa domu zleceń rolników nadwiślańskich lubelsko-sandomierskiego, ogłosiła tu swą ustawę. Zadaniem Domu jest dzieł dla podniesienia pomyślności powszechnej przez ułatwienie zbytu p-łdów rolniczych w kraju i zagranicą, oraz dostarczanie ziemiom przedmiotów dla rolnictwa potrzebnych.

— List z Rzymu przyniósł bardzo interesującą dla nas wiadomość: „Ukazał się pierwszy tom z rozkazu Piusa IX wydrukowany w prywatnej jego w-tykańskiej drukarni, dzieła *Vetera Monumenta Poloniae* etc. przez Ojca Augustyna Theinera. Jest to zdumiewający zbiór wszystkich nieznanych nam dokumentów od czasu Piastów.

— Sprawozdanie o Bibliotece Ordynacji Myszkowskiej (tom 2-gi) przedstawia treść tego wielce interesującego dzieła, składającego się prawie całkiem z listów znakomitych, jego rodziny i innych osób znakomitych. Samo imię A. Z. Helbla, wydawcy i objaśniacza tych listów, już może dać wyobrażenie o wartości przedmiotu, nad którym w rubryce przeglądu pism czasowych rozszerzać się niemiemy.

— S. Orgelbrand w Warszawie wkrótce ma wydać w edycji wielu drzeworytami ozdobionej *Opis Krakowa* przez J. Łepkowskiego.

— We Lwowie wyszły «Akta synodu prowincjalnego lwowskiego w r. 1564; wydawcą jest ks. Seweryn Morawski.

Gazeta Codzienna (do 216):

— Korespondent z pod Kurowa użala się, że Domy zleceń udzielają zaliczenia tylko na gotowe produkty, na pewnych składach złożone, a przynajmniej na zapewnienie, iż takowe produkty się znajdują, co w razie zawodu daje prawo spółce do wytoczenia procesu kryminalnego. Niewiem jak dalece zarzut jest słusznym: przy naszej nieogledności, ułatwienie kredytu Bóg wie gdzie mogłoby zaprowadzić, a domy zleceń zamiast pośrednictwa może trudniłyby się tylko procesami.

— Daleko praktyczniejszą zdaje nam się uwaga korespondenta z nad Prusny, który powstaje na pogłoskę, że domy zleceń mają być bankami kredytowo-komisowymi dla samych tylko właścicieli ziemskich. «Szczególne względy dla jednej klasy producentów sprowadzają instytucję z zasad sprawiedliwości powszechnej, które tylko są fundamentem trwałym stowarzyszeń publicznych. W imię zatem tych zasad, choć nasz, który nie jest wszędzie właścicielem ziemskim, ale wszędzie rolnikiem, do dobrodziejstwa nowo otwierających się instytucji przypuszczonym być powinien.»

— W korespondencji z Suwałk znajdujemy następujące ciekawe szczegóły, które podajemy w całości: «W przejeździe przez miasto powiatowe Bielsk, zwiadałszy wdowę i grób Józefa Jaroszewicza, autora ważnego dzieła, wydanego w latach 1844—1845 w Wilnie pod tytułem: «Obraz Litwy pod względem cywilizacji od czasów najdawniejszych do końca wieku XVIII.» Jaroszewicz zmarł w dniu 1 lutego r. 1860, w tymże samym domu własnym, po ojcowiskim, w Bielsku, w którym się urodził przed 66 laty z ojca obywatela tego miasta. Ten drewniany, schładny domek odróżnia się od innych; położony na rogu placu b. kościoła po Karmelickiego i głównej drogi, czyli ulicy od strony wjazdu biało-stockiego, ma przy sobie wznoszące się cztery drzewa kasztany. W tym domku mieszkał Jaroszewicz stałe przez ostatnie 25 lat, t. j. prawie od czasu, jak został emerytem b. uniwersytetu Wileńskiego, w którym był profesorem prawa krajowego. Sędziwa wdowa po Jaroszewicu, z domu Lisiecka, jest rodzoną siostrą żony Michała Wiszniewskiego, autora Historji literatury polskiej; pochodzi z Wołynia, gdzie obadwa szwagrowie autorowie byli dawniej profesorami Liceum Krzemienieckiego. Wiszniewski pierwotnie gospodarował tam na wsi; lecz gdy ekonom przychodził po dyspozycje, wtedy literat pan zajęty pisaniem, zamknawszy się, kazał czekać. I gdzie tu mogło pójść dobrze gospodarstwo; nowy przykład, że niełatwo być gospodarzem uczonemu literatowi. Wiszniewski teraz mieszka ciągle i stale za granicą w wosko-francuzkiej Nicei, gdzie swoją Historję literatury polskiej podobno już w zupełności ukończył. Tam do Nicei i wdowa Jaroszewiczowa zamierza udać się na pobyt dłuższy.

Zwłoki Jaroszewicza pochowane są na cmentarzu przyafalnym w Bielsku, gdzie widzimy trzy tuż przy sobie mogiły; z tych jedna świeża, wyłożona darowaną, z wierzchu krzyż z zieleni, pokrywa zwłoki Jaroszewicza; dwie sąsiadnie są to mogiły zgąsztych dawniej 19 letniego syna i 16 letniej córki tego autora.

Na tym cmentarzu budowana jest teraz ze składek parafian i obywateli okolicznych nowa, wcale porządna kaplica murowana, podług planu miejscowego mierniczego powiatowego, p. Pietraszkiewicza, przy pomocy miejscowego majstra mularskiego, Adama Łuszczewskiego, a usilnem staraniem tamteżnego proboszcza, ks. Ant. Aklńskiego.

Jaroszewicz, zamitywany w rzeczach podanych wyżej, mówił nam, że z uwagą czytał nasze wywody etnograficzne historyczne o Jadzwingach, Podlasiach i Kurpiach (zamieszczone w Nr 48—50 Gaz. War. z r. 1857), i że z nich nawet poczynił sobie notaty. W owiej rozprawce naszej rozważaliśmy obszar dziejowy siedzb Podlasi, sięgających od Brześcia i Liwca, aż do Suwałk, i rzuciliśmy myśl o prawdopodobieństwie, iż dzisiejsi nad Narwią Kurpie, mogą należeć do szczątków dawnych Jadzwingów.

Stylizujemy z ust wdowy Jaroszewiczowej, że nowe wydanie Obrazu Litwy, do którego autor obszerny, uczony wstęp już w r. 1852 w Bibliotece Warszawskiej umieścił, a nad którym pod koniec swego życia najwięcej pracował, jest już gotowe do druku, i że wszelkie rękopisma tej i innych prac męża, podług propozycji hr. Eust. Tyszkiewicza, odesłała do Wilna, gdzie i o życiu zmarłego obszerniejsza wiadomość podana być miała (*). Jaroszewicz liczne swe rozprawy umieszczał w pismach zbiorowych i periodycznych wileńskich, jako: w Zniczu, Biorucie, Athenaeum, Rocznikach komisji archeologicznej, oraz w Bibliotece Warszawskiej i innych, jak niemniej w dziennikach gubernjalnych grodzieńskich; a chociaż w niektórych zdaniach mógł się mylić, w ogólności jednak niezaprzeczenie należy do zasłużonych, znakomych nauką i pracą autorów w literaturze naszej.

— List z Paryża donosi, iż ministrowi oświecenia, który na tegoroczny konkurs retorycznych wypracowań naznaczył uczniom pochwały śp. króla Hieronima, wcale się niepowiodło. Na dwadzieścia pochwał zmarłego, minister otrzymał jeden paskwil, który pod pokrywą szkolnego wypracowania, był robotą osiwiadłą głową. Niepotrzebnie tylko korespondent zrobił fałszywą cytację z Mickiewicza, podsuwając pod wyrazy wieszczą myśl wbrew przeciwną myśli ich autora. Tak się niegodzi.

— «Rys dziejowy piśmiennictwa polskiego» Leśniewicza Łukasiewicza, wyszedł w nowym wydaniu, zskomicie rozszerzony i doprowadzony do r. 1860. Autor pod nazwiskiem X bardzo słusznie oddaje należną pochwałę i pierwotnemu dziełu i jego dalszemu rozszerzeniu. Zabawnie tylko wygląda, że to rozszerzenie przypisuje samemu autorowi dzieła Ł. Łukasiewiczowi, że go wszędzie nazywa panem Łukasiewiczem, chociaż ten ani obecnych dodatków zrobić nie mógł, ani tytułu niepotrzebuje, dla bardzo prostej przyczyny, bo zmarł w r. 1846, jak to widać z samej książki! Autorem dodatków, kilka razy przenoszących objętość pierwotnego dzieła, był ks. Kiliński.

— Wyszło w Warszawie «Gospodarstwo wiejskie» w listach popularnych skreślone przez Schneidersa, przekład z niemieckiego wydany z polecenia i nakładem Okręgu Naukowego warszawskiego. Gaz. Codz. zachwala tę książkę.

— Dr. Wojciech Cybulski, professor literatury i języków słowiańskich w uniwers. wrocławskim, wydał przedruk rozprawy z rocznika Tow. Pr. nauk Pozn. pod tytułem: «Obecny stan nauki o ruinach słowiańskich». Praca Dr. Cybulskiego zajmuje ważne miejsce wronografji słowiańskiej.

— Surowy, bardzo surowy, ale sprawiedliwy znajdujemy tu w tejże gazecie sąd o niedawno wyszłych tu w Wilnie «Poezjach» p. Krumana. Wyznajemy, iż żal nam było z takim, a nie innym odezwać się sądem o tej książeczce, i dla tegośmy o niej zamilczeli.

— Autorowi «Poglądu na dzieje ludzkie z dwunastu punktów», recenzent przynajmniej dokładną znajomość historii, widzenie w należytych świetle faktów i ludzi; lecz zarzuca niefortunny w istocie podział dziejów na 300-letnie epoki.

— Znamienny autor historji literatury polskiej M. Wiszniewski wydał w Londynie: «Sketches and Characters of the natural history of human Intellects». Korespondent z Nizy powiada, iż to dzieło oryginalnie przez p. Wiszn. napisane po angielsku, czy nie będą to tylko «Charaktery rozumów» w przekładzie? Wiersz p. Dabadie na pochwałę tego dzieła napisany, zdaje się potwierdzać nasze przypuszczenie.

Tygodnik ilustrowany (46).

— Wstępny z portretem artykuł pióra p. K. Wł. Wojcickiego, i większa część kroniki tygodniowej, zajęte są szczegółami z życia śp. L. Łubińskiego.

— Dalej kronika podaje projekt założenia w kraju fabryki, w którejby przerabiano stare kawałki i utamki żelaza na żelazo nowe, produkt wysokiej wartości; dziś ten materiał hurtem wychodzi do Anglii.

— P. Wojcicki dał z kronik dość szczegółowy opis bitwy grunwaldzkiej, owego dnia chwaly naszych ojców, których wieszcz rozżalony nazwał «bezdzietnymi».

— Rozpoczęto druk zajmującego artykułu p. t. «Wspomnienie z wycieczek po Galicji, Bukowinie i Mołdo-Wołoszczyźnie». Większą część obecnego ciągu zajmuje opis Krosna i zamku Ordzykońskiego, a więc naturalnie i losów Stanisława i Anny Oświęcimów, do których imienia podanie przywiązało tragiczny wypadek. Autor jednak nie niewyjaśnia; zdaje się nawet, że nieczytał bardzo ciekawego artykułu w Szkiecach Szajnoch, bo by na miejscu mógł sprawdzić i usunąć niektóre drobne wątpliwości w tym pięknym szkicu zostawione, — a tegośmy się właśnie spodziewali.

KOESPONDENCA

KURYERA WILEŃSKIEGO.

Lipsk, 5/2 lipca 1860 r.

Pośród zimnej, wyrafinowanej niemieczyny, zażęsknieniem do naszego poczciwego Litwina, to jest do twego, zacny Redaktorze, Kurjera, i jeżeli dasz mi miejsca, przesyłę ci z mej wędrowki kilka wrażeń, może nieobojętnych dla kochanej, miłej naszej Litwy.

Z Kowna wyruszyłem na parostatku Kiejstut: nazwa onego litewska, ale cóż z tego, kiedy na nim nie ma litewskiego — w Niemczech zbudowany, kapitan niemiecki, sternicy i służba niemiecy, wszyscy swiergoczą po niemiecku, Niemiec owałdnął i piękną naszą rzeką i przywłaszczył sobie wielkiego naszego księcia — kiedyż to do czekamy się, że nasze kapitały i nasze ręce zastąpią przedsiębiorczą spekulację niewiedzących sąsiadów! Brzezi Niemca przesłiczone: po obu stronach, wśród borów i pagórków, malowniczo wyglądają wsie, miasteczka, dwory, kościoły, pałace, zamki krzyżackie, po większej części murowane i dachówki kryte, widać zatem tu lepszy byt, smak bardziej wykształcony, poczucie we wszystkiem szlachetniejsze, widać nareszcie za możność kraju, a co bez pochyby zawdzięcza się zeteknieniu ciągłemu z narodem i krajem, pod tym względem wzorowym. Po Niemnie szubują wiciny, już to nasze litewskie, jakby delfiny na morzu, obarczone naszym zbożem, lnem i pienką naszą, a płyty, zbite z drzewa odwiecznych lasów Litwy, lecą pędem na Pregel, gdzie przemysłny Prusak z giełdy królewieckiej wypatruje ich z niecierpliwością. Latob obecne zaliczają do najhandlowniejszych lat, albowiem wyprawiono od nas do Królewca więcej trzeczset wicin i przeszło dwa razy tyle płytów, z kapitałem na kilka milionów talarów. Gdyby to Niemen był gdzieś zagranicą, mielibyśmy panoramy i krajobrazy przedczudnych i romantycznych jego widoków: u nas wszystko opóźnione — będziemy to mieli, ale jeszcze upłynie z wodami przesłiczonej naszej rzeki nie mało czasu. W Jurborgu zatrzymaliśmy się na parę godzin: było to święto Piotra i Pawła apostołów, ostatnie, jak mówią, święto lata, bo odtąd poranki i wieczory zaczynają już być chłodne. W kościele i na cmentarzu tyle ludu podobnego, że niepodobna tam się wcisnąć, zaraz się postrzeża, że to rdzeń Litwy, kraj wysoce katolicki. A że tu komora pograniczna, po ścisłej rewizji, postawiono nam na parostatku sześciu żołnierzy ze straży celnej, którzy nas konwojowali do granicy Pruskiej. Już i jesteśmy za granicą. Żegnam was Wilno i Kowno, żegnam i błonia litewskie, nieustępujące bynajmniej, dodam nawiasowo, sławionym okolicom w obczyźnie. Na samym wstępie postrzeża się już dobitnie, co za różnica za miedzą tylko od kraju naszego. Przyszli urzędnicy z komory, opatrzyli nasze manatki najrzeczniej i bez towarzysza zbrojnego pozwolili nam z parostatku wyjść na ziemię, wprowadzić jeszcze naszą, bo litewską, a podroźni, z tych najwięcej było niemieców, na widok kraju ojezycznego, poczuli swobodniej oddychać, twarze ich zajaśniały blaskiem naiwnej wesołości, a jeden z towarzyszyw podróżi, Prusak, wracający do ojczyzny po 25 latach pobytu w Litwie i Rossji, na fabrykach cukrowych, ze łzami w oczach i pieśnią na ustach, upojony dziecinną radością, śpiewał nam i skakał po pokładzie, jakby oswobodzony z ciężkiej jakiejś niemości lub niedoli. Tak to wszędzie znajdziemy uczucie i przywiązanie do rodzinnego kraju!

W Tyłży zabawiliśmy także kilka godzin: miasto porządne, ulice proste, kamienice murowane, sklepy bogate, najwięcej żydowskich. Zamek, raczej pałac, skromny, nówszj architektury. Stąd, po drodze do Królewca, urodzaje bardzo dobre, żyto i częściami jarcyna już skoszone. Królewiec, to najhandlowniejsze miasto w Pruszech,

miasto które żyje naszym chlebem, bogaci się z plodów i pieniędzy litewskich, to najstarszytniejsze z wielkich miast pruskich, ulice przeto onego wązkie i krzywe, kamienice wysokie ale nie wielkie, najwięcej o kilku tylko oknach. Lecz za to nowe domy i gmachy są bardzo wspaniałe, jako to: poczta, giełda, kościół katolicki, kilka ogromnych hotelów, budujący się uniwersytet i t. d. Dotąd uniwersytet pomieszcza się w starych murach przy Dom-Kirche, gdzie i grobowiec Kanta tuż przy samej ścianie kościoła, nadzwyczaj prosty. W Niemczech starałem się bliżej zapoznać z ich uniwersytetami, przeto o nich i obszerniej pomówię. Studenci Królewieccy, pomiędzy wszystkimi studentami niemieckimi, celują, tak zwanem, burszoustwem, prośniej wyrażając się, brakiem wykształcenia (moralnego), co i sam ubiór, nazbyt dziwaczny i zaniedbany, na oko pokazuje. Czapeczki czyli mycki u nich rozmaitych kolorów i kształtów: okrągłe, kwadratowe, spiczaste, spłaszczone, zielone, szafirowe a najwięcej karmazynowych: tużurki po węgiersku z ogromnemi kutasami i taśmami szerokimi. Lecz w instytucjach ta wszechnica ma więcej od innych swobody: w dziedzinie ogłoszeń, przylepionych na ścianach, czytalem jedno świeże, 23 stycznia terażniejszego roku wydane, że pozwala się studentom zawiązywać stowarzyszenia Verbindungen z tém tylko, ażeby na sześć tygodni przedtém, objawił senatowi uniwersytetu o celu i dążności stowarzyszenia. Z tej przyczyny, stowarzyszeń tu mnóstwo byle coś już i nowe stowarzyszenia, a które pochcają i czas i pracę pożyteczniejszą. Senat akademicki tutaj zatrzymał też dawną swoją wagę i znaczenie, wszystkie cyrkularze podpisują się nie przez rektora, ale imieniem senatu czyli rady uniwersyteckiej. W liczbie studentów, znajduje się w obecnym roku kilkunastu polaków stypendzistów i kilku na własnym koszcie. We względnie wykładu nauk i zdolności profesorów, wszechnica ta, zdaniem samych Niemców, dzisiaj zajmuje drugorzędne miejsce. Ale zajęcie i interes mieszkańców Królewca, najbardziej jest zwrócony na giełdę, gdzie i ruch nadzwyczaj wielki, od rana do późnego wieczora, a handel zbożem szczególnie ożywiony. Zwiadałem i drugie handlowe, a niegdys nasze miasto, Gdańsk. Każdy tu przybywający, winien najrdzód zajrzeć do starożytnego kościoła faniego, P. Maryi, największego podobno w protestantyzmie: wiele tu osobliwości, godnych bliższego widzenia, między innymi: znakomite malowidło sądu osatecznego, zabrane przez Napoleona w r. 1807, a odzyskane w 1815, dwie zakryte ze starożytnymi ornamentami, kapami, z tych niektóre z napisami arabskimi, ze srebrem kościelnym, arcykunsztownej roboty i innymi sprzętami cyborjum katolickie i figura P. Jezusa ukrzyżowanego z kamienia ciosowego zaliczają do najcenniejszych pomników średniowiecznego rzeźbiarstwa. Posadzka usłana grobowcami z przeszłych wieków, trzy okna już nowożytnie, z trzema malowaniami na szkle obraz-

ami, kosztowały blisko 100,000 talarów: dar to króla Fryderyka-Wilhelma IV-go. Kiedy zwiadałem gimnazjum tutejsze, właśnie była to chwila, w której rozpuszczano uczniów do domu na wakacje: wszystkich było w tym roku przeszło 500, a chociaż wielu jest z Prus polskich, jednak w gimnazjum nieuczają języka polskiego, a li tylko w szkółce przy jednym z czterech kościołów katolickich: w ostatnich czasach wyszło tu kilka książek nabożnych po polsku i broszurka o bractwie wstrzemięźliwości. I w całych Pruszech zachodnich rzadko już posłyszysz dźwięk mowy narszej, miasta i z nazwami swemi do tego stopnia zmienzone, że mógłbys zwątpić, aby kiedy i tak długo zostawały pod rządem polskim.

(Dokończenie nastąpi).

ROZMAITOŚCI.

— Na posiedzeniu paryskiej Akademji nauk d. 7 maja p. Vernard przeczytał opisanie nowych badań uczonego fizjologa Jakubowicza... o peryferycznych zakończeniach nerwów.

— W Zaslawiu (gub. Wol.) p. Bejzisz, marszałek powiatowy, ofiarował znaczną summę pieniężną na nabywanie książek, celem uformowania z czasem biblioteki publicznej.

— W Szwecji kara Kija i różeg wygnana została ze swego ostatniego przytułiska, z kodeksu wojennego; przełożenie rządu, odrzucone przez szlachtę, zostało przez sejm zatwierdzone, — głosowali za niem duchowieństwo, mieszczanie i kmiecie.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

— Niejaki St—ski z Grodna posłał był do wiadomości Petersburskich artykuł, w którym uskarża się na niepowodzenie odkupu w tych stronach. Rzecz prosta, że redakcja odpowiedziała, iż takich artykułów nieumieszni w swém piśmie. Lecz dla czegoż to nie z Pakinu z G r o d n a? Radzibyśmy otrzymać wiadomość od kogo i wydrukować imię tego rycerza, kruszącego kopję za honor siwuchy.

— Jeden z naszych korespondentów, zajmujący znakomite w piśmiennictwie stanowisko, pisze do nas: «Czytam teraz listy A. Mickiewicza w Kurjerze do A. E. Odyńca, podziękować należy p. Aleksandrowi Mickiewiczowi za nie: gdyby nie jego przymówka, długobymy może na nie czekać musieli; pierwszy to raz może podobna kłótnia literacka przyniosła tak dobry owoc. Gdyby wszyscy przyjaciele naszego ogłosili drukiem jego listy; ułożone chronologicznie, jakby one odsoniły nam stan ducha poety! Biografia stoi u nas na tak niskim stopniu obecnie, że prawie można powiedzieć o niej że jej nie ma, a przecież dawniej umiano malować wibracje postaci ludzi znakomych i wiedziano że należy tego dokonać w sposób pożyty, jak to widzimy w żywocie Reja z Nagłowic. Kto to wie, może teraz zwrócić się do życiorysów? Siemiński rzucił szkice żywota Brodzkiego Kazimierza, krusząc jego dzieciństwo, tą drogą może pójda inni, ogłaszając korespondencje ludzi zasłużonych i wiadome o nich szczegóły. Gdyby to kiedy daly się złożyć dzieje żywota Adama, Zygmunta Kraszińskiego, w taki sposób piękny w jaki Lewis wystawił niedawno żywot Goethego! Mówią o mającym się drukować żywocie Zaczekiego Tadeusza, więc może doprawdy jesteśmy na tej drodze. Poznać i ocenić pism Adama niemożna inaczej dokładnie jak tylko z pomocą tych materiałów, które odsłaniają nam stan wewnętrzny jego ducha; już napomknienia w listach do Odyńca pisanych o dziełach Koenera Justyna, Saint-Martina, pokazują ten fakt jak dusza jego była zawsze skłonna do mistycyzmu, ale tego rzetelnego mistycyzmu, jaki cechuje zawsze ducha wielkiego i głęboko sięgającego w przyrodzenie, dzieje i filozofję. Mistycyzm ten widny jest w Dziadach i w Tadeuszu. Zjad wychodząc można dopiero zrozumieć jakim sposobem wieszczę ten mógł być obłąkać się chwilowo marzeniami towianizmu. Ach gdyby dano nam więcej podobnych korespondencji Adama jak tych kilka listów do Odyńca! jak tu maluje się w nich człowiek prosty, a serdeczny w codziennym byciu swoim, a po za nim duch myślny i potot wieszczę!»

W Redakcji Kurjera Wileńskiego złożyli na kościół Panien Marjantek w Częstochowie: Bonifacy i Tekla Choinowscy rubli srebrem dziesięć, — z Mińska Ignacy i Katarzyna Legatowiczowie wespół z dziećmi i z siostrą Ewą Wiszniewską rub. sr. trzy.

OGŁOSZENIA PRYWATNE.

1. Mam honor zawiadomić osoby interesowane, że z powodu wjazdu p. Piotra Janikowskiego spółka została rozwiązana i w całości przesłała na własność FERDYNANDA BORETTI od dnia 10 sierpnia 1860 r. Z tego powodu najpokorniej upraszam, aby listy i posyłki pieniężne i nadal były adresowane do fabryki pod adresem FERDYNANDA BORETTI, (519)

1. Przy jednej z głównych ulic jest do najęcia bardzo przyzwoite i wygodne mieszkanie do ś. Michała. Dowiedzieć się można o szczegółach w Redakcji Kurjera.

LOTERJA.

Mieszkający w m. Wilnie, na ulicy Niemieckiej w domu Kurycykiego, Szmujło Kulkin zawiadamia szanowną publiczność, że ma do przedania BILETY LOTERYJNE N a j w y ż s z e j p o z w o l o n e j loterji, w której wypuszczają się majątki: Szymanów i Seroki, oraz pieniądze w gotówce. Ciągnięcie odbędzie się 6 i 7 września. (529)

1. Zawiadamiam szanowną publiczność, iż mając pozwolenie zwierzchności, najłem mieszkanie obok gimnazjum i uczniów przyjmuję na stół i na kwatery z moim gubernierem, po cenie pomiernej, dowiedzieć się można w domu Bauman przy ulicy Wielkiej u Stefana Swirszczewskiego. (526)

WILEŃSKI DZIEŃNIK.

Przebieżanie w Wilnie, od 15-go do 18-go augusta. Woenny gubernator g. Kowna i kowenicki grajdanski gub. genaral-major Chomiński.

GOSTINNICZA NIŠKOWSKIJ.

Пок: Фр. Штыковский, Валлий. Ст. Швыловский, Мисский, г-жа Гелинг, губ. сепр. Роголевич, штаб-кап. Эвертс, земл. инспектор Сесендий.

ВЪ РАЗНЫХЪ ДОМАХЪ.

Въ д. Красового: пок. Ст. Довнарвичъ.—Въ д. Пузыли: пок. Ф. Заржевский, Варъ Маршиновский, отел. майор Шилейко, пок. I. Туръ. Въ д. Пасека: пок. Ант. Масловский.—Въ д. Реншера на Скопичи: ротм. Тудоловъ, поручикъ: Вишковский, Домбровский, Гротевальдъ.—Въ д. Поводила на татарской улице: полков. Коцедей, подполк. Савицкий, ротм. Макаренко, ротм. Фр. Чарковский.—Въ д. Пушнина: г-жа Каролина Волковична, г-жа Леок. Ковалева, пок. Пётростал, Штротенский, колл. ас. Фр. Юрьевичъ, генерал-лейтенантъ Штаденъ I-й.

Вильна въ Вильна, отъ 11-го по 15-го августа.

Генерал-майоръ Хоминский. Помощ. поеч. Вилен. учеб. округа, стат. сов. князь Шаринский-Шимматовичъ.

Пок: Гешитъ, Шумский, Лопачинский, Вит. Гедройцъ, Т. Шинко, Иги. Свольневъ, лит. сов. А. Лабуръ, главный инженер, при же. дорож. Валя Баряевский, пок. I. Шинко, пок. Ал. Чарковский, колл. ас. Рейковскій, Юзефъ Швайбинский, пок. Бол. Родевичъ, дивиз. стат. сов. Ант. Гушановский, подполк. Фед. Пласковский, штаб-докторъ стат. сов. Габриель-фонъ-Грейфенфельсъ.

Цѣны въ Вильнѣ на базарахъ и рынкахъ отъ 15 до 18 августа.

Table with 2 columns: Item and Price. Items include Rye, Wheat, Oats, Groceries, etc.

1. Dnia 15 sierpnia t. r. zginął w Wilnie na ulicy, wyżej Angielski roczny, gładki, biały z jasno złotymi plamami na głowie i grzbiecie. U kogoby się takowy znajdował uprasza się najpokorniej odesłać go do mieszkania właściciela niżej podpisanego, przy ulicy Dominikańskiej w domu Daukszy na trzecim piętrze, który zyczył, za odzyskanie i dostawienie otrzyma przwoite wynagrodzenie. Ktoby zaś p. niniejszem ogłoszeniu nie zwrócił właścicielowi, wyz pomienionego psa, będzie pociągnięty do najsurowszej odpowiedzialności; prawem przepisanej. A. A. Jelinski. (523)

1. Прибывший изъ г. Варшавы Кузнецкихъ дѣлъ мастеръ ИГНАТИЙ ДОБРОВОЛЬСКИЙ, имѣю честь извѣстить почтенную публику, что привима въ кузечныхъ работъ при С. Яской улицѣ, въ дому казенномъ супротивъ С. Яской Аптеки старатель буду прочною и искусною отдѣлкою заслужить на ихъ уваженіе. (522)

1. Przybyły z Warszawy do tutejszego miasta majster kunsztu kowalskiego IGNACY DOBROWOLSKI, mam zaszczyt zawiadomić szanowną publiczność, że przyjmując wszystkie kowalskie roboty jak nowe tak i reperacje przy ś-to Jańskiej ulicy w domu skarbowym przeciw 8-to Jańskiej apteki, i odrabiając one gruntownie i w najnowszym guście, starać się będę zasłużyć na ogólne względy. (522)

KSIĄŻKI SZKOLNE

przez zwierzchność dla młodzieży przepisane, znajdujący się w księgarni M. ORGELBRANDA w Wilnie. 2. (502)

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przejechali do Wilna, od 11 do 15 sierpnia. Woenny gubernator m. Kowna i kowenicki cywilny gubernator, jeneral-major Chomiński.

HOTEL NISZKOWSKI.

Ob: Fran. Szwykowski, Walicki. Stan. Szwykowski. Miński, pani Goehling, sekr. gub. Rogalewicz, sztabs-kapitan Ewerts, sprawnik Siesicki.

W różnych domach.

W d. Krassowskiego: ob. St. Downarowicz.—W d. Puzyli: ob. M. Zakrzewski, Karol Marcinowski, dym. major Szytejko, ob. Józ. Tur.—W d. Piasieckiego: ob. Ant. Masłowski.—W d. Renigera przy ul. Skopówka: rotm. Tudolow, porucznik Witkowski, Dombrowicz, Groffeld.—W d. Nowickiej przy ul. Tatar. półk. Kopecski, podpłk. Sawicki, rotm. Makarenko, rotm. Fran. Czarkowski.—W d. Puppina: pok. Karolina Wollowiczowa, Leok. Kowalewska, ob. Piotrostal, Piotrowski, ass. koll. Jurjewicz, jeneral-lejtnant Sztafen I.

Wyjechali z Wilna, od 15 do 18 sierpnia.

Jeneral-major Chomiński. Pomocnik kuratora Wileń. nauk. okręgu, radca stanu książę Szyryński-Szycmatow Ob: Goehling, Szumski, Lopacinski, Wit. Giedrojć, Tytus Szyzko, Ign. Swolkiewicz, radz. hon. St. Labudz, główny inż. przy kol. żelaz. Van-Blarenberg, ob. Józ. Szyzko, ob. Adam Czarnocki, ass. koll. Rejkowski, Szwajicki, ob. Bol. Rodzewicz, rzeczyw. radz. st. And. Hluszanowski, podpłk. Teod. Płaskowski, sztab-doktor radz. st. Gihor-von-Gröfienfels.

Ceny w Wilnie na targach i rynkach od 15 do 18 sierpnia.

Table with 2 columns: Item and Price. Items include Potatoes, Flour, Groceries, etc.